

Hanna Juntila & Kaisa Suojärvi

Vanhempien avioeron vaikutukset nuoruuteen

Opinnäytetyö

Syksy 2014

SeAMK Sosiaali- ja terveystieteiden
sosiologi

Sosionomi(AMK) Tutkinto-ohjelma

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Koulutusohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Hanna Juntila & Kaisa Suojärvi

Työn nimi: Vanhempien avioeron vaikutukset nuoruuteen

Ohjaaja: Arja Hemminki

Vuosi: 2014

Sivumäärä: 66

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa vanhempien avioeron aiheuttamista tunteista, kokemuksista ja ajatuksista henkilöiltä, jotka ovat kokeneet vanhempien avioeron ollessaan nuoruusiässä. Tutkimuksen tausta -osiossa kuvataan avioeron historiaa ja nykytilaa sekä esitellään aiemmat aiheeseen liittyvät tutkimukset ja tutkimuskysymykset. Nuoruus elämänvaiheena -kappaleessa tuodaan esille eri tutkijoiden näkemyksiä nuoruuden kehitysvaiheiden muodoista. Perhettä käsittelevä teoriaosuus on jaettu neljään osioon: perheen merkitys nuoruudessa, nuori avioeroperheessä, uusperhe nuoren kasvuympäristönä sekä tapaamismallit, jonka osiossa kerrotaan tyypillisistä tapaamisjärjestelyistä vanhempien avioeron jälkeen.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena, ja tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastateltavat kerättiin tutkijoiden omien suhteiden kautta ympäri Suomea ja haastateltavia oli yhteensä seitsemän. Näkökulmina olivat vanhempien avioeron kokeminen nuoruusiässä, nuoruus avioeroperheessä sekä näkemys perheestä ja vanhempien avioerosta tällä hetkellä.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että vanhempien ero aiheuttaa nuorille ristiriitaisia tunteita aina helpotuksesta suruun ja huoleen. Lisäksi avioero tuo mukanaan monia, koko perhettä koskettavia muutoksia, kuten muuton uuteen asuntoon. Perheen merkitys korostuu erityisesti eron myötä ja perheen sisäiset suhteet muotoutuvat uudelleen. Avioeronuorten on useimmiten mahdollista oppia hyväksymään vanhempiensa avioero ja näkemään se positiivisena asiana sekä voimavarana.

Avainsanat: vanhempien avioero, nuoruus, perhe

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation:

Author/s: Hanna Junntila & Kaisa Suojärvi

Title of thesis: The Impact of parental divorce on adolescence

Supervisor(s): Arja Hemminki

Year: 2014

Number of pages: 66

Number of appendices: 1

The purpose of this thesis is to gather information about the feelings, experiences and thoughts caused by divorce from people who have experienced their parents' divorce in adolescence. The background section describes the history and present state of divorce and presents previous studies and research questions related to this topic. Adolescence as a stage of life section introduces views from different researchers regarding the forms of development stages in adolescence. The theoretical part covering family is divided into four sections: the importance of family in adolescence, adolescent in a divorced family, blended family as an environment of growth and different forms of visiting, which presents typical visiting arrangements after parental divorce.

The study was carried out as a qualitative research and the theme interview was used as the research method. Interviewees were gathered via authors' own networks throughout Finland. The total number of interviewees was seven. The perspectives consisted of experiencing parental divorce in adolescence, adolescence in a divorced family and views of family and parental divorce at the present time.

The results show that parental divorce causes conflicting emotions to adolescents varying from relief to sorrow and concern. In addition, divorce brings on several changes concerning the whole family, such as moving to a new apartment. The role of the family becomes more important after the divorce and the relationships between family members are reshaped. Adolescents who have experienced parental divorce often find it possible to accept the divorce and to see it as a positive thing and a resource.

Keywords: parents' divorce, youth, family

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	8
2.1 Tilastotietoa avioeroista.....	8
2.2 Avioerojen historia ja nykyaika	9
2.3 Tutkimuskysymykset	12
2.4 Aikaisemmat tutkimukset.....	12
3 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA.....	14
3.1 Nuoruuden vaiheet ja kriisit	14
3.2 Ystävyys- ja seurustelusuhteet.....	16
3.3 Nuoruuden kehitystehtävät.....	17
3.4 Elämänhallinta.....	18
4 PERHE	21
4.1 Perheen merkitys nuoruudessa.....	22
4.2 Nuori avioeroperheessä	23
4.3 Uusperhe nuoren kasvuympäristönä	28
4.4 Eron jälkeiset tapaamismallit	30
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	32
5.1 Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu	32
5.2 Laadullinen tutkimusmenetelmä ja teemahaastattelu.....	34
5.3 Aineiston purkaminen ja analyysi	35
5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	37
6 TUTKIMUSTULOKSET	41
6.1 Kokemus vanhempien avioerosta nuoruusiässä	41
6.2 Nuoruus avioeroperheessä	43
6.3 Haastateltavan näkemys avioerosta ja perheestä tällä hetkellä	47
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	50

8 POHDINTA.....	56
LÄHTEET	60
LIITTEET.....	66

1 JOHDANTO

Avioerojen määrä on kasvanut Suomessa huomattavasti viimeisten vuosien aikana. Avioeron syy on usein hyvin arkinen. Pariskunnat etäännyvät toisistaan, kun pienet asiat kasvavat vähitellen suuriksi ongelmiksi. (Froloff 2012.) Nykypäivänä eroaminen on juridisesti helpompaa kuin aikaisemmin (Kontula 2013, 41), eikä se juurikaan aiheuta erityistä paheksuntaa (Rönkä & Kinnunen 2002, 119). Yksilökeskeinen ajattelu nyky-yhteiskunnassamme on kasvattanut eroriskiä. Tällöin elämän tärkeät valinnat eivät enää tapahdu perheen tai yhteisön tarpeita kunnioittaen, vaan yksilön edusta on tullut tärkein päämäärä. Tämän ajattelumallin myötä avioliitto on mahdollista päättää silloin, kun se ei enää täytä omia odotuksia tai tarpeita. (Kontula 2013, 55.)

Avioero ei koske vain perheen vanhempia vaan se on koko perheen kriisi. Aikuisten keskittyessä suhteen päättämiseen, perheen lapset ja nuoret saattavat jäädä huomaamatta taka-alalle. Uskomme, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta olisi tärkeää, että perheen vanhemmat pystyisivät hoitamaan koko perhettä koskevan erotilanteen asiallisesti.

Halusimme saada tutkimuksemme kautta tietoa vanhempien avioeron aiheuttamista tunteista, kokemuksista ja ajatuksista henkilöiltä, jotka ovat kokeneet vanhempien eron ollessaan nuoruusiässä. Aiheemme on ajankohtainen, koska Suomessa kirjataan Tilastokeskuksen julkaisemien tietojen mukaan noin 13 000–14 000 avioeroa vuosittain (Solmittuja avioliittoja selvästi vähemmän 2014). Ero koskettaa siis joka vuosi arviolta 30 000 lasta ja nuorta (Vanhempien ero, [viitattu 22.7.2014]). Joskus nuoren psyykkisen pahoinvoinnin taustalla saattaa olla oireilu vanhempien erosta. Monet vanhemmat eivät omalta erotuskaltaan huomaa nuoren pahoinvointia. Toisaalta, voiko vanhempien erosta seurata jotain positiivista nuoren elämään? Avioeron vaikutuksista lapseen tai lapsuuteen löytyy jo jonkin verran tietoa, mutta usein esiin on tuotu vain negatiivisia vaikutuksia. Nuoren näkökulmasta katsottuna aihetta ei ole tutkittu kovinkaan paljoa. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millä tavoin avioeroperheen nuoret kokevat avioeron ja miten vanhempien ero on vaikuttanut nuoruuteen. Selvitämme myös, onko

vanhempien erolla pelkästään negatiivisia vaikutuksia nuoruuteen vai voiko ero tuoda myös helpotusta nuoren arkeen. Tarkastelemme myös uusperheiden tuomia haasteita ja mahdollisuuksia nuorten elämässä.

Seuraavassa luvussa avaamme tutkimuksen taustaa tarkemmin, kuvaamme aiempia tutkimuksia sekä esittelemme tutkimuskysymyksemme. Tämän jälkeen pohdimme nuoruutta elämänvaiheena. Neljännessä luvussa käsittelemme perhettä ja erityisesti sen merkitystä nuoreen ja nuoruuteen. Teoreettisen osion jälkeen kuvaamme tutkimuksen toteutuksen, tutkimuksen tulokset sekä johtopäätökset tutkimustuloksista. Opinnäytetyön päättää pohdinta – osio, jossa pohdimme opinnäytetyötämme ja sen etenemisprosessia sekä kuvaamme, mikä oli opinnäytetyössämme haastavinta ja mitä olisimme voineet tehdä toisin. Lisäksi avaamme omia näkemyksiämme tutkimusaiheesta ja saaduista tutkimustuloksista.

Tutkimuksen aihe on meille molemmille omalla tavallaan läheinen ja tärkeä. Molemmilta löytyy aiheesta jo ennestään taustatietoa, toisella ammatillisen esseen muodossa ja toisella on omakohtaisia kokemuksia vanhempien avioerosta. Koska meistä toisen vanhemmat ovat eronneet ja toisella on ehjä perhe, on meillä mahdollisuus tarkastella aihetta molemmista näkökulmista.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä luvussa käsittelemme avioeroon liittyvää tilastotietoa Suomesta sekä vertailemme historian ja nykypäivän asenteiden, mielikuvien ja lain tuomia muutoksia niin kotimaassa kuin Euroopassakin. Aikaisemmat tutkimukset, jotka sivuavat aiheitamme toimivat apuna teoreettisen viitekehyksen laatimisessa. Nämä tutkimukset keskittyvät tarkastelemaan eron vaikutuksia lapseen ja lapsuuteen.

2.1 Tilastotietoa avioeroista

Vuonna 2013 solmittiin 25 119 avioliittoa, joka oli huomattavasti vähemmän kuin edellisvuonna. Ensimmäistä kertaa avioituvien miesten keski-ikä vuonna 2013 oli 32,8 vuotta ja naisten 30,6 vuotta. (Solmittuja avioliittoja selvästi vähemmän 2014.) Kahdessa vuosikymmenessä ensi kertaa avioituneiden keski-ikä on noussut sekä miehillä että naisilla noin neljällä ikävuodella (Solmittujen avioliittojen määrä kasvoi 2013).

Avioeroon päättyi 13 766 avioliittoa vuonna 2013. Se oli 766 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Ensimmäinen avioliitto päättyi eroon vuoden 2013 eronneisuuden mukaan 39 prosentin todennäköisyydellä. Vuonna 2013 ensimmäisen kerran solmittuja avioliittoja oli 68 prosenttia kaikista solmituista avioliitoista. Vastaava prosenttiosuus oli vuonna 1990 vielä 80 prosenttia. (Solmittuja avioliittoja selvästi vähemmän 2014.) Eroava nainen on keskimäärin 35-vuotias ja mies 37-vuotias (Määttä 2002, 13). Avioeroista kaksi kolmasosaa tapahtuu naisten hakemuksesta. Suomen ohella kaikissa länsimaissa on tyypillistä naisen aloitteesta lähtevä avioero. Tilastojen mukaan neljäs ja viides avioliittovuosi ovat kaikkein riskialtimpia ja vasta kymmenen avioliittovuoden jälkeen avioeron todennäköisyys laskee. (Määttä 2002, 13.) Suomessa eroon päättyneiden avioliittojen keskimääräinen pituus on noin 9 vuotta (Karjalainen 2013).

Vuonna 2011 avioeroista 40 prosenttia tapahtui lapsettomille pareille. Yksi- ja kaksilapsisille perheille eroista tapahtui noin neljännes, kolmilapsisille perheille

eroista tapahtui 10 prosenttia ja reilut kolme prosenttia tapahtui yli neljälapsisille perheille. (Eronneisuus lapsiperheissä, [viitattu 28.3.2014].) Määttä (2002, 13) kirjoittaa eron riskin kasvavan siihen asti kunnes nuorin lapsi on täysi-ikäisyyden kynnyksellä ja eroriski laskee sen jälkeen. Tutkimustiedon mukaan vuonna 2005 vanhempien eroriski oli keskimääräistä pienempi 16–17-vuotiaiden nuorten perheissä, kun taas 2–4-vuotiaiden lasten perheissä se oli korkeimmillaan. Jos perheessä on yhteisten lasten lisäksi ei-yhteinen lapsi tai lapsia, ovat nämä perheet hajonneet huomattavasti useammin (Kontula 2013, 30). Elämän suuret murrosvaiheet kuten lapsen syntymä (Parisuhteessa ei ole aina kivaa 2013,) ja toisaalta myös lapsen muutto kotoa lisäävät avioeron riskiä (Lasten poismuutto lisää vanhempien vapautta 2014). Lapsen poismuutto aiheuttaa vanhemmille moninaisia tunteita, jotka voivat olla ristiriidassa keskenään. Toisaalta vanhemmat ovat huojentuneita lapsensa itsenäistymisestä ja omasta vapaudesta, mutta toisaalta vanhemmat voivat kokea voimakkaita masennuksen, ahdistuksen ja yksinäisyyden tunteita. Lapsen muutettua pois kotoa vanhempien käsittelemättömät ongelmat saattavat nousta esiin ja aiheuttaa suuria ristiriitoja parisuhteeseen. (Lasten poismuutto lisää vanhempien vapautta 2014.)

2.2 Avioerojen historia ja nykyaika

1900-luvulla aviollisen elämän epävarmuus lisääntyi kaikkialla Euroopassa (Barbagli & Ketzer 2003, 24). Vuosisadan alussa avioero kosketti vain osaa ihmisistä, erityisesti korkeampiin sosiaaliluokkiin kuuluvia. Kuitenkin vuosisadan loppupuolella Euroopan maissa oltiin tilanteessa, jossa jokaista 100:a avioliittoa kohden oli yli 40 eroa. Tällöin suurin eroriski oli matalimpien sosiaalisten asemien edustajilla. (Jalovaara 2007.) Yhä suurempi osa liitoista päättyi eroon 1900-luvun kuluessa ja yhä pienempi osa puolison kuolemaan. On arvioitu, että ennen 1900-lukua avioliitot eivät päättyneet eroon juuri koskaan. (Pitkänen 1986, 62.)

Suomessa avioerojen lukumäärä lähti kohoamaan sotavuosien jälkeen, sillä monet sodan aikana solmitut liitot päättyivät eroon. Avioerojen määrä kasvoi seuraavan kerran 1960-luvulla kaupungistumisen ja erilaisten rakennemuutosten myötä. Vuonna 1988 avioliittolakiin tehtyjen muutosten jälkeen avioerojen määrä kasvoi

merkittävästi. Siihen mennessä avioliitoista oli päättynyt eroon noin 10 000 vuodessa, mutta vuonna 1989 luku nousi 14 500 euroon vuodessa. Lakiuudistuksella pyrittiin siihen, että avioliitot olisi mahdollista purkaa harkitusti ja sovitellen. Eroprosessista pyrittiin luomaan sen kaltainen, että se aiheuttaisi mahdollisimman vähän kärsimystä ja nöyryytystä perheen jäsenille. Lakiuudistuksen myötä ei enää tarvinnut esittää avioeron saamiseksi perusteita, jolloin erosta tuli puolisoitten välinen yksityis- ja sopimusasia. (Määttä 2002, 12–13; 36.)

Nykypäivänä eroaminen on hyvin yleistä, eikä se juurikaan aiheuta erityistä paheksuntaa (Kinnunen & Rönkä 2002, 119). Noin puolet solmituista avioliitoista tulee päättymään jossain vaiheessa eroon ennusteiden mukaan. Nykyisin eroamisen tiellä on aiempia vuosikymmeniä vähemmän taloudellisia ja ulkoisia esteitä. Uskonnolliset, moraaliset tai juridiset arvot eivät juurikaan eroamista estä. Harvat ovat enää taloudellisesti riippuvaisia puolisoistaan ja nykyisin järjestyy yhteisten lasten huoltokin aiempaa helpommin. Nykyisin avioero nähdään yhtenä mahdollisena keinona ratkaista parisuhdeongelmia. Eron tarkoituksena onkin usein löytää uusi ja onnellisempi parisuhde (Kontula 2013, 28, 41, 54.)

Avioeroa haetaan jättämällä avioerohakemus jommankumman puolison kotipaikan kärjäoikeuden kansliaan. Useimmiten avioeroasia käsitellään ilman varsinaista istuntokäsittelyä kirjallisen hakemuksen ja valmistelun perusteella kärjäoikeuden kansliassa. Avioeroa on mahdollista hakea yksin tai yhdessä puolison kanssa. Vuoden 1988 alussa astui voimaan avioliittolain muutos (1987/411) (Käsitteet ja määritelmät, [viitattu 9.9.2014].), jonka jälkeen avioeroa ei tarvitse enää perustella, vaan riittää, että toinen puolisoista haluaa eron. Vaikka toinen puolisoista vastustaisi avioeroa, tuomitaan se silti. (Avioero, [viitattu 25.6.2014].) Ennen avioeron voimaantuloa on kuuden kuukauden harkinta-aika, joka alkaa, kun ensimmäinen avioerohakemus on jätetty. Harkinta-aika on pakollinen, elleivät puoliset ole keskeytyksettä asuneet erillään kahta vuotta. Kun toinen tai molemmat puolisoista vaativat avioeron astumista voimaan ja kuuden kuukauden harkinta-aika on täyttynyt, kärjäoikeus tuomitsee puoliset avioeroon. Vaatimus avioeroon

tuomitsemisesta tulee tehdä vuoden sisällä siitä, kun harkinta-aika on alkanut tai avioeroasia raukeaa. (Avioero 2014.)

Avioeron syy on usein hyvin arkinen. Pienten asioiden kasaantuessa isoksi pettymysten ja toiveiden muuriksi, etäännyttävät ne pariskuntaa toisistaan. Nykypäivänä myös uupumus on hyvin yleinen syy avioeroon. Kun väsymys on edennyt liian pitkälle eikä omasta puolisoista tunne saavansa apua tai tukea, voi ero tulla ensimmäisenä mieleen. Uupumuksen ja väsymyksen myötä ihminen saattaa alkaa kyllästyä sekä puolisoonsa että itseensä. Tällöin saattaa ajatella, että jonkun toisen rinnalla saisi virkistäytyä ja olisi mahdollisuus keskustella asioista, toisin kuin nykyisessä suhteessa. (Froloff 2012.) Jos ihmisellä on mielessään nykyiselle, ristiriitaisuuksia ja erimielisyyksiä täynnä olevalle suhteelle jokin vaihtoehto, harkitsee hän eroamista vakavammin. Vaikka jotkut ihmiset olisivatkin melko tyytyväisiä nykyiseen parisuhteeseensa, saattavat he silti harkita eroa, koska he eivät ole sitoutuneita ajatukseen koko elämänmittaisesta parisuhteesta. (Kontula 2013, 42, 54.)

Nykyisin myös individualistisen kulttuurin ihannoiti kasvattaa eroriskiä. Tällöin elämään vaikuttavat valinnat tehdään enemmän yksilön kuin yhteisön tai perheen näkökulmasta. Tämän ajattelumallin myötä avioliitosta onkin tullut vapaaehtoinen yhdessä elämisen muoto, joka on mahdollista lopettaa silloin, kun se ei enää tuota itselle riittävästi tyydytystä ja etua. (Kontula 2013, 55.) Väestöliiton teettämän tutkimuksen mukaan yleisimpiä avioeroon johtavia syitä ovat muun muassa uskottomuus, päihteiden käyttö, läheisyyden ja rakkauden puute, erilaiset elämänarvot ja -tavoitteet, erilleen kasvaminen, fyysinen väkivalta sekä kommunikaatio-ongelmat. Kuitenkaan viidesosa tutkimukseen vastanneista ei kyennyt erottelemaan eron syitä. (Paajanen 2003, 74.)

2.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksellamme halusimme löytää vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten vanhempien avioero koettiin nuoruusiässä?
2. Millaista oli nuoruus avioeroperheessä?
3. Millainen näkemys haastateltavilla on perheestä ja vanhempien avioerosta tällä hetkellä?

2.4 Aikaisemmat tutkimukset

Aikaisempia tutkimuksia vanhempien avioeron vaikutuksista nuoruuteen on niukasti. Huomattavasti enemmän on tehty tutkimuksia avioeron vaikutuksista lapseen tai lapsuuteen. Tuomaalan (2006) opinnäytetyö innoitti meitä tutkimaan vanhempien avioeron vaikutuksia nuoruuteen. Tuomaalan opinnäytetyö Jyväskylän ammattikorkeakoulusta tutki lasten tuntemuksia vanhempien avioerosta. Tutkimuksellaan hän halusi selvittää, kuinka lapset itse kokivat vanhempien avioeron, millaista lapsuus oli avioeroperheessä sekä miten lapset kokevat perheen eron jälkeen. Tutkimuksen kohdejoukkona olivat 2-19 – vuotiaat avioerolapset. Tutkimuksesta kävi ilmi, että lapset kokivat avioeron monella eri tavalla. Ajan myötä lapsi oppii hyväksymään vanhempiensa eron ja kykenee ajattelemaan sen jopa voimavarana ja positiivisena asiana. Lapsuutta avioeroperheessä pidettiin melko normaalina, mahdollisesti johtuen avioerojen yleistymisestä.

Avioeroa on tarkasteltu myös paljon yleisellä tasolla. Hemmingin (2010) avioeroa käsittelevä väitöstutkimus analysoi kertomuksia parisuhteen ja avioeron päättymisestä. Hemmingin tutkimus ilmentää eropuheen moninaisuuden ja tutkimuksesta käy ilmi, että ero voidaan kokea katastrofina, mutta myös mahdollisuutena ja uutena alkuna elämälle. Hemmingin väitöstyön selvityksen

kohteina ovat olleet erojen syyt, yhteisöjen tarjoama tuki eron jälkeen, kuvaukset avioerosta kriisinä ja elämän käännekohtana sekä mahdollisena kasvun paikkana. Lisäksi Hemminki käsittelee tutkimuksessaan yksityisen ja julkisen eropuheen välisiä eroja sekä sitä, mitä eri asioita sukupolvien edustajat toivat esiin eroistaan. Hemmingin tutkimusaineisto on koostunut 15 eteläpohjalaisen kirjoittamasta erotarinasta sekä Me Naiset -lehdessä julkaistuista 18 eroaiheisesta artikkelista. Hemmingin tutkimuksessa ei ole keskitytty ainoastaan eron synkkään puoleen, vaan se nähdään myös mahdollisuutena ja elämän positiivisena käännekohtana. Halusimme omalla tutkimuksellamme selvittää, voivatko nuoret kokea vanhempien avioeron positiivisena elämän käännekohtana ja mahdollisuutena.

Ainoa suoraan aiheitamme koskettava teos liittyy Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton Vetskari -projektiin (2007–2010). Projektissa on kehitetty vanhempien eron kokeneille 12–18-vuotiaille nuorille vertaisryhmätoimintamallia sekä heidän kanssaan toimiville aikuisille työvälineitä ja oppaita vanhempien eron käsittelemisen avuksi. (Vetskari-projekti, [viitattu 15.10.2014].) Kyseisen hankkeen loppujulkaisu ”Nuorten tukeminen vanhempien erotessa – tutkimusnäkökulmia ja hyviä käytänteitä” (2012) – artikkelikokoelma koskettaa läheisesti tutkimustamme. Teoksen ovat toimittaneet Sinikka Aapola-Kari, Annina Nivala ja Teea Tonttila. Teoksesta löytyy tutkimuksia nuoren asemasta vanhempien erotilanteessa ja eroperheiden palvelujärjestelmästä sekä eroperheiden ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten kuvauksia hyvistä käytännöistä vanhempien ja nuorten tukemiseksi. Suomessa ei ole julkaistu vastaavaa nuorten eroauttamista käsittelevää teosta aikaisemmin.

3 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Tässä luvussa kuvaamme nuoruuden eri vaiheita ja kriisejä aina varhaisnuoruudesta myöhäisnuoruuteen. Lisäksi tarkastelemme ystävyys- ja seurustelusuhteiden merkitystä nuoren kehitykselle. Nuoruuden kehitystehtävät sekä elämänhallinta ja hyvinvointi ovat kuvattuna luvun loppuosassa.

Nuoruus on siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen, silloin ei enää olla lapsia, mutta ei vielä aikuisiakaan (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012, 108). Nuoresta muotoutuu aikuinen, jolla on yksilöllinen persoonallisuus, ulkomuoto ja sosiaalinen ympäristö. Nuori kasvaa niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003. 13–14.) Vaikka nuoruus on vanhemmista irrottautumisen aikaa, on hyvän suhteen ylläpitäminen vanhempiin erityisen tärkeää nuorelle. Lämmin ja luottamuksellinen suhde vanhempiin auttaa luomaan terveen minäkäsityksen ja hyvän itsetunnon. Nuorelle tulee tarjota turvallinen ympäristö, jossa hän voi kokeilla rajojaan. Hyvät suhteet perheenjäseniin ja muihin aikuisiin luovat valmiuksia kohdata nuoruuteen kuuluvia haasteita. (Anttila ym. 2006, 137.)

3.1 Nuoruuden vaiheet ja kriisit

Nuoruuden käsite ja sen oletettu alku ja kesto vaihtelevat kulttuureittain (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 72). Länsimaisissa kulttuureissa nuoruuden katsotaan kestävän noin kymmenisen vuotta (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012, 108) ja se voidaan jaotella kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat varhaisnuoruus (noin 11–14 - vuotiaat), keskinuoruus (noin 14–18 - vuotiaat) ja myöhäisnuoruus (noin 19–25 - vuotiaat). (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 166; Nurmiranta ym. 2009, 72). Kehitys on kuitenkin yksilöllistä ja erot voivat olla useiden vuosien mittaisia (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012, 100). Yleisesti ottaen nuoruus alkaa kuitenkin puberteetista, eli silloin, kun biologisia muutoksia alkaa tapahtua (Aaltonen ym. 2003, 18).

Murrosikä ja ihmissuhteiden kriisi kuuluvat varhaisnuoruuteen. Nuoren ihmissuhteissa tapahtuu suuria muutoksia, kun hän pyrkii irrottautumaan vanhemmistaan ja luopuu tunnetasolla heidän huolenpidosta ja ajatusmaailmasta. Tunne-elämässään nuori on käännekohtassa, hän on altis monille vaikutteille ja uusille asioille. Nuori saattaa käyttäytyä vihaisesti tai uhmakkaasti ja mielialat vaihtelevat nopeasti. Varhaisnuori tahtoo itse päättää asioistaan, mutta vastuu ja vapaus pelottavat. Tarvitsevuuden ja riippumattomuuden ristiriita on voimakas ja sen käsittely on vaikeaa. Kaikilla murrosikä ei kuitenkaan ole rajua kuohuntaa, vaan osa selviää tynemmin selkeään minuuteen. Nuori rakentaa minuuttaan peilaamalla itseään esimerkiksi vanhempiansa ja ystäviinsä. Vanhempien tehtävä auktoriteettina on asettaa nuorelle selkeät rajat. Jos nuori saa asettaa täysin omat rajansa, niin kypsän minuuden kehittyminen vie kauan, eikä onnistu ehkä koskaan. (Nurmiranta ym. 2009, 77–78.) Yksi haastateltavistamme koki vanhempien avioeron ollessaan varhaisnuori.

Nuoruuden keskivaiheella nuori kohtaa identiteetikriisin. Tällöin pahin kuohunta tyyntyy ja ajattelun mustavalkoisuus vähenee. Tätä kutsutaan myös seestymisvaiheeksi. Nuori etsii varhaisnuoruudessa omia rajojaan ja saattaa olla karkäs arvostelevaan muita, mutta omissa mielipiteissään hän on ehdoton. Nuoren identiteetti rakentuu toisiaan seuraavien kriisi- ja sitoutumisvaiheiden kautta. Kuten minäkäsitys niin myös identiteetti muodostuu suhteessa omiin fyysisiin ominaisuuksiin, vanhempiin, ystäviin, intiimeihin suhteisiin, kouluun, työuraan ja maailmankatsomukseen. (Nurmiranta ym. 2009, 78–79.) Kaikki haastateltavamme yhtä lukuun ottamatta olivat nuoruuden keskivaiheessa, kun heidän vanhempansa erosivat.

Myöhäisnuoruudessa nuoren maailmankuva ja identiteetti selkiytyvät ja vakiintuvat. Nuori pohtii eettisiä ja moraalisia kysymyksiä, arvoja ja asenteita. Nuori käyttää omaa harkintaansa tehdessään valintojaan, eikä hän enää ole ulkokohtaisesti ohjautuva. Monet nuoret ovat omaksuneet vanhempien arvomaailman ja käyttävät sitä perustana oman arvomaailman luomiselle. Nuorilta saattavat puuttua arvot kokonaan, jolloin he eivät kapinoid vanhempien vastaan eivätkä myötäile heitä. Nuorella tulisi kuitenkin olla jonkinlainen arvoperusta, sillä

itse sisäistettyjen ratkaisujen myötä rakentuu selkeä identiteetti. Myöhäisnuoruuden keskeisiä haasteita ovat oman paikan ja roolien löytäminen, kodista irtautuminen, koulutuksen ja uran suunnittelun toteuttaminen sekä sosiaalisesti vastuullisen toiminnan omaksuminen. (Nurmiranta ym. 2009, 80.)

3.2 Ystävyys- ja seurustelusuhteet

Nuoruudessa ystävien merkitys korostuu ja usein läheisyys vanhempien kanssa vaihtuu ystävilta saatuun läheisyyteen (Aarnio, Autio & Hiltunen 2012, 114). Varhaisnuoruuden loppupuolella nuorelle ei enää riitä liikkuminen ainoastaan parhaiden kavereiden kanssa, vaan hän haluaa olla osa suurempaa ryhmää. Nuoren tarkoituksena on irrottautua kodistaan ja nauttia ystäviensä seurasta. (Aaltonen ym. 2003, 93.)

Pojat viihtyvät yleensä tyttöjä paremmin isoissa ryhmissä, joissa korostetaan valtasuhteita ja johtajuutta (Anttila ym. 2003, 138). Heidän kavereudessaan korostuu usein toiminnallisuus ja tunteista ei juurikaan puhuta (Aarnio ym. 2012, 130). Tytöille tavanomaisempaa on solmia kahdenkeskisiä ystävyysuhteita laajemman vertaisryhmän sisällä (Anttila ym. 2003, 138). Tytöt käsittelevät ystävien kesken ihmissuhteisiin ja tunteisiin liittyviä asioita (Aarnio ym. 2012, 130).

Ystävyysuhteilla on suuri merkitys nuoren identiteetin ja persoonallisuuden kehittymisessä (Aaltonen ym. 2003, 93). Ystävilta saatu hyväksyntä auttaa nuorta hyväksymään itsensä (Aarnio ym. 2012, 115). Nuoret uskaltavat keskenänsä keskustella monista aikuisuuteen ja kasvamiseen liittyvistä kysymyksistä, joista he eivät halua omien vanhempiensa kanssa puhua. Ystävyiden kautta nuori saa kokea hyväksytyksi tulemisen, toveruuden ja yhteenkuuluvuuden tunteita. Lisäksi nuori saa varmuutta ja tukea ystävyiden kautta. (Aaltonen ym. 2003, 93.) Myös kyky eläytyä toisen tunteisiin sekä kyky nähdä asioita toisen ihmisen näkökulmasta kehittyvät kaverisuhteiden myötä (Anttila ym. 2006, 138).

Vanhemmilla saattaa olla pelkoja siitä, miten kavერიpiirin sosiaalinen paine vaikuttaa heidän nuorensa. Kaverisuhteiden vaikutukset ovat kuitenkin yleensä

myönteisiä. Saattaa jopa olla, että nuori saa raahattua itsensä kouluun tavataksaan kavereita. Kaveripiirit muodostuvat jaettujen kiinnostusten ja arvojen pohjalta, joten kaverit eivät itsessään voi muuttaa nuorta suuntaan tai toiseen. (Aarnio ym. 2012, 114.)

Nuoren läheiset kaverisuhteet toimivat perustana tuleville parisuhteille. Kun varhaisnuoruudessa keho alkaa muuttua miehisemmäksi tai naisellisemmäksi, kasvaa myös seksuaalisuuden merkitys. Nuorena ihastumisen ja rakastumisen kohteet ovat yleensä saavuttamattomia ja siten turvallisia kohteita. Hiljalleen ihastumisen kohteet tulevat lähemmäksi, jolloin kiinnostuksen kohteena saattaa olla isoveljen kaveri tai rinnakkaisluokkalainen. Varhaisnuoruudessa seurustelu vastaa lähinnä nuoren omiin tarpeisiin. Ollessaan oman epävarmuuden keskellä on nuoren vaikea muodostaa sellainen suhde, jossa toisen tarpeet otettaisiin huomioon riittävästi. Seurustelusuhteissa vuorovaikutuksellisuus kasvaa keskinuoruudessa. Seurustelun avulla harjoitellaan tunteiden ymmärtämistä ja niiden ilmaisemista sekä toisen huomioon ottamista. Lisäksi seurustelun kautta halutaan etäisyyttä vanhempiin ja kotiin. Sen myötä nuori saa tuntea, että joku välittää ja hän saa olla ihailun, rakkauden ja halun kohde. Yleensä keskinuoruuden seurustelusuhteiden kesto lasketaan viikoissa tai kuukausissa, mutta jotkut löytävät jo pitkäaikaisen elämänkumppanin. (Aarnio ym. 2012 114–115.)

3.3 Nuoruuden kehitystehtävät

Kehitystehtävä -termiä käytetään, kun kuvataan tavoitteita, joita nuoren tulisi saavuttaa eri kehityksen vaiheissa (Aaltonen ym. 2003, 19). Kehitystehtävät eli kehityshaasteet liittyvät esimerkiksi fyysiseen kypsymiseen, ulkonäköön ja oman kehon hallintaan. Niiden tavoitteena on myös toteuttaa yhteiskunnan normeja, kuten koulutuksen ja uran valitseminen, kodista irrottautuminen sekä parisuhteen rakentaminen ja itsenäistyminen. (Nurmiranta ym. 2009, 76.) Jokainen ihminen pyrkii kuitenkin itse asettamaan tavoitteita elämälleen, tiedostetusti tai tiedostamattaan (Aaltonen ym. 2003, 19).

Osa kehitystehtävistä liittyy nuoren psyykkiseen kehitykseen ja sisäiseen kypsymiseen, ja myös itsensä hyväksyminen kuuluu kehityshaasteisiin (Nurmiranta ym. 2009, 76). Positiivisen palautteen antaminen lisää nuoren onnistumisen kokemuksia, jolloin hänen itseluottamuksensa kasvaa. Vaikka nuori kokisi positiivisen palautteen vastaanottamisen hankalaksi, hänen kehityksensä silti kaipaa sitä. Hyvän itseluottamuksen kautta nuori pystyy muodostamaan positiivisen minäkuvan itsestään ja kokee hallitsevan elämänsä. Nuorelle on tyypillistä, että hän asettaa tavoitteita, jotka eivät aina ole realistisia. Nuori ei osaa erottaa itsessään ideaaliminää ja reaaliminää. Elämäkokemukset ja ympäristöstä tullut palaute muokkaavat nuoren näkemyksiä ympäristöstä, itsestä ja kehityshaasteita. Jos nuori kokee epäonnistuvansa omissa tai ympäristön asettamissa odotuksissa, tai kokee alemmuuden tunnetta suhteessa muihin ikätovereihin, on hän asettanut itselleen liian korkeat tavoitteet. Tällöin nuoren olisi tärkeää saada tukea vanhemmiltaan ja pystyä luomaan uudet saavutettavissa olevat tavoitteet. (Aaltonen ym. 2003, 20, 82–83.)

Nuoren hyväksyessä erilaisia kehityshaasteita rakentaa hän aikuisuutta varten asioiden sekä ilmiöiden käsittelyjärjestelmää. Tästä järjestelmästä tulee osa persoonallisuutta, jonka avulla nuori selviytyy ihmissuhteissaan ja erilaisissa elämäntilanteissa tulevaisuudessa. Nuoruuden tärkeyttä ja haasteiden löytämistä ei tulisi koskaan aliarvioida yksilön kehityksessä. (Aaltonen ym. 2003, 19, 23.)

3.4 Elämänhallinta

Elämään kuuluu paljon epävarmuustekijöitä ja odottamattomia tilanteita. Asiat, joihin nuori ei itse pysty vaikuttamaan, luovat turvattomuutta. Yksilö kuitenkin tavoittelee tunnetta siitä, että pystyy hallitsemaan itseään ja elämäänsä. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2004, 45.) Elämänhallinnassa onkin kyse siitä, että yksilö kykenee sopeutumaan ja selviytymään elämässään esiintyvistä ristiriitatilanteista sekä yksilön mahdollisuutta kokea oma elämä merkitykselliseksi. Elämänhallintaan liittyy lisäksi kyky löytää elämästä asioita, jotka mahdollistavat psyykkisen hyvinvoinnin. (Vuori-Kemilä, Stengård, Saarelainen & Annala 2007, 12–13.)

Elämönhallinnan käsite jaetaan usein sisäiseen ja ulkoiseen elämönhallintaan. Sisäisellä elämönhallinnalla tarkoitetaan ihmisen kykyä sopeutua vastaantuleviin tilanteisiin ja olosuhteisiin. Nuoren kohdalla negatiivinen käsitys itsestä voi johtaa jatkuviin epäonnistumisen kokemuksiin. Seurauksena saattaa olla heikko itsetunto ja jatkuva epäonnistumisen kierre. Sisäiseen elämönhallintaan kuuluvat kaikki tavat, joilla nuori luo elämäänsä merkitystä ja sisältöä. Sisäisen elämönhallinnan välineitä ovat erityisesti sosiaaliset suhteet, perhe ja harrastukset. Kyky ponnistella tavoitteiden saavuttamiseksi, asioille omistautuminen ja tavoitteiden luominen osoittavat vahvaa elämönhallintakykyä. (Aaltonen ym. 2003, 185.)

Ulkoisella elämönhallinnalla tarkoitetaan yksilön tunnetta siitä, kuinka paljon hän pystyy vaikuttamaan elämäänsä. Se on kykyä ohjata omaa elämäänsä siten, että sen vaiheisiin eivät vaikuta haitalliset ulkoiset, odottamattomat tai itsestä riippumattomat tekijät. Ulkoiseen elämönhallintaan sisältyvät myös nuoren asettamat päämäärät, kuten koulutus ja ammatti. Keskeisiä ja tärkeitä ulkoisen elämönhallinnan etappeja voivat olla esimerkiksi myös ajokortin ja oman asunnon hankkiminen. Itsenäistymisprosessissa ja elämönhallinnan saavuttamisessa työllä on usein suuri merkitys. Työ mahdollistaa toimeentulon ja työskentely on toisaalta myös itsearvostuksen perusta. Aineellisesti ja henkisesti turvattu elämä on ulkoista elämönhallintaa parhaimmillaan. (Aaltonen ym. 2003, 185.)

Elämönhallinnan luokittelu ulkoiseen ja sisäiseen elämönhallintaan ei ole aina täysin ongelmaton, sillä ei ole yksinkertaista määrittellä, mikä on ulkoista ja mikä sisäistä elämönhallintaa. Elämönhallinta on kokonaisuus, jolla on sekä sisäisiä että ulkoisia edellytyksiä. Koska yhteiskunta korostaa aineellisia saavutuksia, voi ulkoinen osa elämönhallintaa näyttää keskeiseltä ja vaikuttaa siihen, miten elämönhallinnan määrittelemme. Näkemys siitä, että hyvää hallintaa on nimenomaan se, mitä kulttuuri arvostaa ja mihin yhteiskunnassa pyritään, ei välttämättä pidä yksilön kannalta paikkaansa. Henkilö, jonka sisäinen autonomia on kehittynyt vahvaksi ja jolla on voimakas itseluottamus ja selkeä positiivinen minäkuva, voi säilyttää elämönhallintansa tyydyttävänä ankeissakin olosuhteissa. Päinvastaisin ominaisuuksin varustettu ihminen saattaa puolestaan sortua

pieneenkin vastoinkäymiseen. Ulkoinen elämänhallinta on tässä mielessä riippuvainen sisäisestä elämän-hallinnasta. (Riihinen 1996, 29–30.)

4 PERHE

Pohdimme tässä luvussa perheen merkitystä nuoruusvuosina, millaista on elää nuoruutta avioeroperheessä sekä millainen kasvuympäristö uusperhe on nuorelle. Lisäksi käsittelemme tyypillisiä tapaamisratkaisuja vanhempien avioeron jälkeen.

Suomessa perheen määritelmän täyttää yhdessä asuva avio- tai avopari tai parisuhteensa rekisteröinyt pari ja heidän lapsensa, toinen vanhempi lapsineen sekä avio- tai avopari sekä parisuhteensa rekisteröinyt pariskunta, joilla ei ole lapsia. Lapsiperheisiin luetaan perheet, joissa kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. (Perhe, [viitattu 8.7.2014].) Suomessa tehdystä kyselystä käy ilmi, että perhe-käsitteen voi määritellä usealla tavalla. Ensimmäisen määritelmän mukaan perheeseen kuuluvat ne, jotka asuvat saman katon alla. Toiseen määritelmään lukeutuvat kaikki, jotka asuvat samassa taloudessa ja heidän lisäksi muualla asuva biologinen vanhempi sekä hänen mahdollinen puolisonsa ja muut perheenjäsenet. Kolmantena perheenjäseniksi määritellään oman alkuperäisen biologisen perheen jäsenet, jotka asuvat yhdessä. Neljäs määritelmä kattaa alkuperäisen biologisen perheen jäsenet, jotka eivät enää asu yhdessä. (Raittila & Sutinen 2008, 12–13.)

Viimeisen kymmenen vuoden aikana lapsiperheiden määrä on hitaasti vähentynyt. Vuoden 2013 lopussa Suomessa oli 576 000 lapsiperhettä, joissa oli alaikäisiä lapsia yhteensä 1 057 000. Yleisin perhemuoto lapsiperheissä on yhä aviopari-perhe, 60 prosenttia. (Lapsiperheiden määrä vähenee edelleen 2014.) Perheen muodot ovat kuitenkin muuttuneet paljon viimeisten vuosikymmenten aikana. Ennen yleisin perhemuoto oli ydinperhe, johon kuuluivat isä, äiti ja lapset. Tänä päivänä varsinaisessa ydinperheessä elää noin neljäkymmentä prosenttia suomalaisista. Rinnalle ovat tulleet uusperheet, yksinhuoltajaperheet sekä sateenkaariperheet. Perhe instituutiona on kuitenkin säilyttänyt asemansa monista muutoksista huolimatta. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012, 155.) Vaikka uudenlaiset perhemuodot ovat yleistyneet, pidetään niitä silti erilaisina ja hämmentävinäkin (Aaltonen ym. 2003, 199).

Yhteiskunnan ja perhemuotojen muuttuessa myös nuoret elävät erilaista nuoruutta kuin aiemmat sukupolvet (Aaltonen ym. 2003, 199). Alanen (1994) korostaa, että perhetraditioiden murtuessa lapsuus ei ole enää pelkkää ”perhelapsuutta”, vaan näiden muutosten keskellä elävät lapset ja nuoret rakentavat omalta osaltaan uudenlaista lapsuutta ja perheyttä. Jo lasten piirustuksista ja perheiden valokuva-albumeista huomaa, että perheitä on monenlaisia. Enää kuvassa ei välttämättä hymyile isä, äiti ja lapset perheen koira vierellään, vaan perhepotretti saattaa olla useasta palasesta koottu. Biologista sukulaisuutta haastavat erilaiset tunnesiteet ja uudenlaiset asumismuodot. (Raittila & Sutinen 2008, 11.)

4.1 Perheen merkitys nuoruudessa

Vanhempien tehtäviin kuuluvat nuoren ohjaaminen, tukeminen ja neuvominen, mutta nuoren oma käytös vaikuttaa vanhempien suhtautumiseen nuorta kohtaan (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 145). Collinsin ja Laursenin (2004) tutkimus perheen vuorovaikutuksesta osoittaa, että murrosikään tullessa nuoren ja vanhemman vuorovaikutus muuttuu keskustelelevammaksi ja yhteiseksi päätöksenteoksi. Muutos näkyy myös vanhemman ja nuoren välisen riippuvuuden ja läheisyyden sekä yhteisen ajan vähenemisenä. Vanhempien ja nuoren välinen vuorovaikutus on kaikesta huolimatta melko pysyvää läpi koko nuoruuden. Tutkimuksesta käy ilmi, että nuoret kokevat vanhemmat läheisimmiksi ihmisiksi heti hyvien ystävien jälkeen.

Nuoren ja vanhempien väliset konfliktit kuuluvat jokaisen perheen arkeen ja ne koskevat usein jokapäiväisiä velvollisuuksia, kuten pukeutumista ja kotitöitä. Konfliktin ratkaisukeinoina käytetään käskyjä tai vetäytymistä. Nuoren kasvun myötä konfliktit vähenevät. Jos myöhäisnuoruudessa ilmenee vielä konflikteja nuoren ja vanhempien välillä, jäävät ne usein ratkaisematta. (Nurmi ym. 2006, 145–146.)

Collinsin ja Laursenin (2004) tutkimuksesta käy ilmi, että molemminpuolinen hyväksyntä ja vuorovaikutus johtavat nuoren positiiviseen persoonallisuuden ja itsetunnon kehitykseen. Lisäksi nuoren ongelmakäyttäytyminen on yhteydessä

vanhempien ja nuoren välisten konfliktien määrään. Nuoren ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen lisäksi sisarusten välisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys. Yhdessä toimiessaan sisaruksilla on mahdollisuus harjoitella erilaisia konfliktitilanteita keskenään. Kehityksen ja tulevan elämän kannalta on oleellista kokea sisarusten välistä kateutta, tervettä kilpailua ja näiden vaikutusta ihmisten välisiin suhteisiin. (Aaltonen ym. 2003, 194.)

Aikuinen toimii mallina todellisuutta rakennettaessa, jolloin nuori on aktiivinen toimija. Vanhempien kanssa luotujen merkitysten ja heidän käytöksensä kautta nuori muodostaa omat sisäiset toimintamallinsa. Perheessä luodaan ja vahvistetaan yhteiskunnassa tarvittavat roolit, joita ovat äitinä, isänä, ja lapsena olemisen roolit. Näiden näkyvien roolien lisäksi perheessä voi olla piilorooleja, kuten lapsi, joka joutuu ottamaan vanhemman tavalla vastuuta, joka ei kuulu hänelle ikänsä tai kehitystasonsa puolesta. (Aaltonen ym. 2003, 194–195.)

Nuoren ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa on keskinäistä vanhemman herkkyys nuoren itsenäiselle toiminnalle. Herkät vanhemmat kykenevät katsomaan asioita nuoren näkökulmasta ja ymmärtävät tämän signaalit oikein. Vähemmän herkkien vanhempien reaktiot riippuvat heidän omista mielialloistaan ja toiveistaan. Hyvä kasvatustyyli on yhdistelmä kontrollia ja lämpöä, jolloin vanhemmat välittävät lapsesta, mutta osaavat asettaa tälle myös rajat. Vanhempien tulee pitää yhteinen linja rajojen suhteen, jolloin nuoren kiristysyrityksille ei anneta periksi. Perheessä on hyvä olla arvojärjestys, joka on yhdessä sovittu, jotta yhdessä toimiminen onnistuu. (Aaltonen ym. 2003, 194–195.)

4.2 Nuori avioeroperheessä

Nykyään yhä useampi avioliitto päättyy eroon, ja yhä useammat lapset ja nuoret kasvavat yksinhuoltaja- ja uusperheissä. Vanhempien ero on pitkä prosessi nuoren elämässä. Se käynnistyy yleensä jo kauan ennen varsinaista eroa ja jatkuu pitkään sen jälkeen. Nuoret ovat yksilöitä, joten he myös reagoivat vanhempien eroon eri tavoin. Reagointiin vaikuttaa nuoren persoonallisuus, temperamentti, sukupuoli, kasvuhistoria sekä perheen rakenne. Nuoren iällä on myös suuri

vaikutus reaktioon, erityisesti jos ero käynnistyy silloin, kun nuori on käymässä läpi uutta kehitysvaihetta, kuten murrosikää. (Aaltonen ym. 2003, 195–196.)

Eron vaikutusta lapsiin ja nuoriin on perinteisesti pohdittu luettelemalla erosta johtuvia seurauksia. Seuraamuksia on haettu myös tutkimusten avulla. Esimerkiksi amerikkalainen tutkija Wallerstein on työryhmineen pyrkinyt osoittamaan, että erolla on haitallisia vaikutuksia lapsiin. Nämä tutkimukset eivät usein auta eroavaa vanhempaa selviytymään eivätkä anna työkaluja lasten auttamiseen. (Kiianmaa 2011c.)

Kun nuori on vanhempien erotessa alaikäinen, tulee eron yhteydessä ratkaista moni nuorta koskeva asia. Vanhempien tulee sopia nuoren huoltajuudesta, asumisen järjestämisestä, elatusavusta sekä luonapito- ja tapaamisoikeudesta. Yhteishuolto on yleisin huoltajuuden muoto, jossa kumpikin vanhempi vastaa nuoren asioista. Jos vanhemmat eivät pääse yksimieliseen ratkaisuun huoltajuudesta tai yhteishuollon katsotaan olevan haitallinen tai vaaraksi nuorelle, tulee poikkeuksellisesti kyseeseen yksinhuoltajuus. Useimmiten nuori jää asumaan toisen vanhemman luokse ja hänellä on oikeus tavata toista vanhempaansa. Edellä mainituissa asioissa voi kääntyä kotipaikkakunnan sosiaaliviranomaisen puoleen. Riitatapauksissa päätäntävalta siirtyy tuomioistuimelle. (Lapsen asema avio- tai avoerossa, [viitattu 8.7.2014].)

Tutkijoita ja asiantuntijoita on jo pitkään huolestuttanut eronneiden isien ja heidän lastensa väliset suhteet. Paremmen vanhemmuuden luomisen yrityksistä huolimatta isät ovat edelleen poissaolevampia kuin äidit (Tuomi 2008, 33). Myös Amato (2003, 337) korostaa, että ero vaikuttaa juuri vahvimmin isien ja lasten suhteeseen.

Erillään asuvan isän pitkäaikainen poissaolo saattaa olla lapselle ongelmallista, sillä isä elää kuitenkin lapsen mielikuvissa. Lapsi voi kokea pettymystä ja alkaa syyllistää itseään, jos isän tapaamisia ei ole tai suunnitellut tapaamiset epäonnistuvat. Isän pitkään jatkuva poissaolo johtaa lopulta myös etääntyvään isyyteen. (Tuomi 2008, 33.) Lapsilla on todettu olevan vähemmän

häiriökäyttäytymistä, kun perheessä on isähahmo (Amato 2003, 337). On myös mahdollista, että lapsen kehitykselliset voimavarat kaventuvat, jos lapsella ei ole mahdollisuutta tavata toista vanhempaansa (Sinkkonen 2005, 132). Isän myönteisellä sitoutumisella ja läsnäololla on lisäksi positiivinen vaikutus lasten kognitiiviseen kehitykseen. (Sinkkonen 2008, 68.)

Erotutkimuksista ja muusta kirjallisuudesta ei löydy yhteistä näkemystä siihen, kuinka lapset ja nuoret sopeutuvat vanhempiensa eroon (Lansford 2009, 141). Lähes kaikki tutkijat ovat kuitenkin sitä mieltä, että ero on riski lapsen ja nuoren kehitykselle. Vanhempien ero saa nuorena aikaan monenlaisia tunteita, joita saattavat olla esimerkiksi hämmennys ja epävarmuus tulevaisuudesta ja koko elämäntilanteesta. Vanhemmat usein salaavat pitkään eropäätöksen lapsiltaan, mikä lisää vain hämmennystä ja ahdistusta perheen lapsissa. (Aaltonen ym. 2003, 197.)

Määtä (2002, 132–133) mukaan jokainen eroperheen jäsen kokee monenlaisia syyllisyyden, katkeruuden, vihan, masennuksen ja surun tunteita. Ihmisillä saattaa olla tarve piilotella tunteitaan, ja jotkut saattavat myös kavahtaa niitä, sillä tunteita ei voi ennakoida. On silti yksilöllistä kuinka voimakkaana ihminen asiat kokee, joku suree itsensä vereslihalle ja toinen taas selviää kevyellä olankohautuksella. Viha saattaa olla tunteena joskus niin voimakas, ettei se välttämättä laannu avioeron jälkeisinä vuosina. Voimakasta kielteistä tunnetta ei kuitenkaan pitäisi karttaa, sillä se voi käsittelemättömänä vaikuttaa pitkään. Jos tunteitaan ei selvitä, niistä tulee sisäisiä kahleita, jotka ilmenevät epäonnistuneina valintoina, väärinä tulkintoina sekä toistuvina virheratkaisuina.

Avioero merkitsee jokaiselle menetystä ja se olisi hyvä myöntää myös itselle. Surulle on usein tyypillistä muistelu sekä itsekeskeiset tunteet. Mietteet omasta pärjäämisestä ja selviytymisestä ovat suruun liittyviä ajatuksia. Tulevaisuus pelottaa ja jokapäiväinen elämä tuntuu vaikealta hallita. Surutyö on kuitenkin tehtävä kaikista tuskaisista hetkistä huolimatta. (Määttä 2002, 136–138.)

Ruishalmeen ja Saariston (2007, 16) mukaan tunteet ovat osa ihmisyyttä. Tunteitaan voi hallita eri keinoin, kuten torjumalla, väistelemällä, kieltämällä, vähättelemällä tai liioittelemalla niitä. Tunteiden tehtävänä on auttaa ihmistä hahmottamaan tilannettaan. Kun ihminen on käsitellyt muutoksen tunteidensa kautta, pystyy hän kehittymään ja oivaltamaan asioita uusista näkökulmista.

Lapset ja nuoret voivat joutua myös mukaan vanhempiensa välisiin kiistoihin huoltajuudesta, elatusmaksuista ja tapaamisoikeuksista. Kun nuorella ei ole mahdollisuutta lopettaa vanhempien välistä riitelyä, hän kokee avuttomuuden tunnetta ja se voi johtaa jopa masennukseen. Vanhemmat voivat olla itsekin niin väsyneitä tilanteeseen ja kiistelyyn etteivät jaksata vastata lastensa tarpeisiin. Nuori joutuukin avioerotilanteessa usein selviytymään monista asioista ilman vanhempiensa tukea. Avioero voi heikentää myös nuoren sosiaalista asemaa, kun elin- ja asumistaso muuttuvat. Jos avioeron yhteydessä tapahtuu muita suuria muutoksia tai menetyksiä, kuten isovanhempien kuolema, perheenjäsenen sairastuminen, muutto toiselle paikkakunnalle tai ulkomaille, niin lisäävät ne entisestään nuoren stressiä erotilanteessa. (Aaltonen ym. 2003, 197.)

Vaikka suurin osa tutkimuksista kuvaa eron kielteisiä vaikutuksia, niin pienempi osa tutkimuksista kuitenkin osoittaa, että erolla on myös myönteisiä vaikutuksia useille ihmisille. Eron myönteisistä vaikutuksista myös tiedettäisiin enemmän, mikäli tutkimukset keskittyisivät etsimään niitä. (Amato 2000, 1274.) Myös Kiiski (2011, 252) toteaa, että negatiivisten vaikutusten löytymistä voidaan perustella sillä, että tutkimukset tarkastelevat tätä puolta enemmän.

Jatkuva riitely on vahingollisempaa kuin sopuisa ero, joten avioliiton päättäminen ei ole aina huono ratkaisu (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012, 158). Jos vanhemmat kykenevät sopeutumaan itse eroonsa, on myös lasten ja nuorten sopeutuminen uuteen tilanteeseen helpompaa. On myös mahdollista, että eron tuoman helpotuksen vuoksi vanhemmat pystyvät parempaan vanhemmuuteen ja tämä on perheen lasten kannalta merkittävää. Myös Kontula (2009, 134) toteaa Perhebarometrin tulosten perusteella, että onnettomaan liittoon jääminen on perheen osapuolille haitallisempaa kuin siitä eroaminen. Jos ihminen tuntee

itsensä onnettomaksi parisuhteessa, se saattaa näkyä itsetunto-ongelmina, psyykkisinä haittoina tai jopa terveysongelmina.

Voiko nuori sitten kokea eron positiivisena asiana tai onko mahdollista, että erosta on positiivisia vaikutuksia nuorelle? Usein nuoret ovat joustavia ja he kykenevät selviytymään ja jopa hyötymään uusista elämäntilanteista. Hetheringtonin (2003, 217) tutkimuksesta käy ilmi, että useat nuoret aikuiset kokivat pitkällä aikavälillä tarkasteltuna eron olleen positiivinen asia heidän elämässään, vaikka eron ajattelemisen tuottikin heille mielihahaa. Hetherington toteaa, että suuri osa lapsista ja nuorista pystyy selviytymään uudesta elämäntilanteesta ja kehittymään kyvykkäiksi, vastuullisiksi ja hyvin sopeutuviksi aikuisiksi. Nuorten selviytymisen kannalta on tärkeää, että heillä on ainakin yksi välittävä ja heille omistautunut aikuinen elämässään. (Hetherington 2003, 224.) Tutkimustieto myös osoittaa, että avioero ei aiheuta suurta vahinkoa nuorelle, jos vanhemmat käyvät nuoren kanssa asiasta keskustelua (Nevalainen 2005, 112).

Avioeron jälkeen niin vanhemmilla kuin perheen lapsillakin saattaa olla surun rinnalla helpotuksen tunteita. Ero saattaa merkitä kahleista irtautumista, jolloin ei tarvitse enää pelätä ja voi viimein saada rauhan. Joillekin avioero merkitsee itsensä ja itseluottamuksen löytämistä sekä iloisuuden ja elämänmyönteisyyden palautumista. (Määttä 2002, 142–143.)

Yleensä eron jälkeinen vuosi on vaikein, mutta ajan kuluessa asiat alkavat usein sujua ja järjestyä selkeämmiksi. On myös mahdollista, että eron myötä tulleet vaikeudet antavat sysäyksen nuoren kehitykselle. Sen myötä nuori voi oppia ottamaan omista asioistaan ja elämästään enemmän vastuuta. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 50.) Muutokset ja siirtymät ovat ilmiöitä eroperheiden lasten lisäksi jokaisen lapsen elämässä. Ei voida olettaa, että kaikki vaikeimmat ja haastavimmat asiat johtuvat aina avioerosta. Useat lapset joutuvat kohtaamaan elämässään suurempia ongelmia, joiden rinnalla avioero tuntuu pieneltä ja toissijaiselta.

4.3 Uusperhe nuoren kasvuympäristönä

Tilastokeskus määrittelee uusperheeksi perheen, jonka alle 18-vuotias jäsen on vain toisen puolison lapsi (Uusperhe, [viitattu 8.7.2014]). Vuoden 2013 lopussa uusperheitä oli 53 000. Uusperheiden lukumäärä on pysynyt lähes samana verrattuna viime vuoteen. Noin puolet uusperheiden vanhemmista oli avioliitossa. (Lapsiperheiden määrä vähenee edelleen 2014.)

Perhettä ei voida enää ajatella yleisenä käsitteenä, jonka voisi määritellä yksiselitteisten ja yleispätevien kriteerien pohjalta. Perheen määrittelystä on tullut vaikeampaa, kun isät ja äidit muodostavat eron jälkeen uusia parisuhteita. (Jallinoja 2000, 192–193.) Uusperheissä henkilöt ja henkilöiden lukumäärä vaihtuvat, joten roolikuviot joudutaan miettimään uudelleen. Uuteen perheeseen kuuluvat äiti- ja isäpuolet ja mahdolliset sisarpuolet. Toinen vanhemmista ei aina tiedä, miten menetellä puolisonsa lasten kanssa, koska hänellä ei ole biologisen vanhemman kasvatusoikeutta, mutta hän on kuitenkin vanhemman roolissa. Nuori on saattanut olla eroperheessä toisen vanhempansa luona asuessaan toisen vanhemman roolissa, joten uuden aikuisen on vaikea löytää paikkaansa uudesta perheestä. Tämä pätee myös nuoreen, kun perheeseen muuttaa uusi aikuinen. (Aaltonen ym. 2003, 198.) Voi myös olla, että nuoret kokevat uuden isä- tai äitipuolen tunkeilijaksi perheessään (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012, 156).

Castrénin (2009, 58) tutkimuksessa perhe hahmotettiin sisäpiirinä, jonka ytimessä olivat haastateltavat itse sekä hänen läheisimmät ihmissuhteet ja tämän jälkeen asteittain etäämmälle sijoittuvat henkilöt. Perhe saatettiin nähdä myös epäselvänä ja vaikeasti hahmotettavana muodostelmana, tällöin puhe sisälsi paljon varauksia ja epäselvyyttä kuvaavia käsityksiä. Nuorella ei välttämättä ole selkeää kuvaa siitä, ketkä hänen perheeseensä kuuluvat. Voi olla myös hankalaa miettiä, miten uusia perheenjäseniä tulisi nimittää ja miten heihin tulisi suhtautua. Ongelmaksi voi muodostua myös välit toiseen biologiseen vanhempaan, jos eronneiden vanhempien välit ovat tulehtuneet. (Aaltonen ym. 2003, 198.) Ongelmat ovat kuitenkin ratkaistavissa, jos aikuisilta löytyy kypsyyttä tarkastella asiaa muustakin

kuin omasta näkökulmastaan ja perusturvallisuutta tuovat suhteet ovat pysyviä. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012, 156.)

Uusperheen me-henkeä kasvattavat kodin tavat ja säännöt yhdessä vietetyn ajan lisäksi. Säännöistä kannattaa sopia yhdessä uuden perheen tarpeet huomioiden ja myötäilemättä liikaa aiempaa perhekulttuuria. Nuorten on mahdollista oppia nopeasti kummankin vanhempansa luona käytössä olevat säännöt ja tavat, eivätkä he kärsi etenkin niiden erilaisuudesta, jos ne on päätetty yhdessä. Nuorten luottamusta yhdessä selviytymisestä vahvistaa uusperheen aikuisten yksimielisyys. (Raittila & Sutinen 2008, 162.)

Lämpöä ja läheisyyttä on turha yrittää luoda väkisin uuden aikuisen ja lapsipuolen välille. Nuoren tulee itse määritellä, kuinka läheisen suhteen hän haluaa uuteen aikuiseen. Uusperheen uuden aikuisen tulisi kohdella nuorta aikuismaisesti, kunnioittavasti sekä asianmukaisesti. Lapsipuolensa kovuudesta loukkaantuva äiti- tai isäpuoli saattaa suojella omia tunteitaan suhtautumalla lapsipuoleensa aiempaa välinpitämättömämmin, jolloin mahdollisuus hyvien, yhteisten kokemusten saamiseen vähenee. Yhdistäviä ilon hetkiä voi saada ainoastaan yhdessä vietetystä ajasta. (Raittila & Sutinen 2008, 163.) Perhe muotoutuu uusperhetilanteessa vähitellen, jolloin yhdessä vietetty aika ja uuden tulokkaan henkilökohtaiset ominaisuudet tulevat ratkaiseviksi tekijöiksi. Jos nuori ei pidä biologisen vanhempansa uudesta puolisoista, hän ei mahdollisesti pitkänkään ajan kuluessa pysty hyväksymään tätä perheenjäseneksi. (Jallinoja 2000, 192–193.)

Vaikka molemmilla vanhemmilla olisi uusi seurustelukumppani tai puoliso, on aikaisemman perheen tuntu mahdollista säilyä uuden rinnalla. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että biologiset vanhemmat pystyvät huolehtimaan jälkikasvusta sovussa, vaikkakin molemmat omissa uusissa kodeissaan. Kuitenkin Jaakkolan ja Sántin (2000) uusperheitä koskevassa tutkimuksessa on todettu, että mitä tiiviimmäksi uusperhe muodostuu, sitä enemmän se torjuu entisiä ihmissuhteita. Eron yhteydessä vanhemmuus on jaettavissa, ei lopetettavissa. Vaikka avioeron myötä parisuhde päättyy, vanhemmuussuhde ei pääty. (Rönkä & Kinnunen 2002, 121–122.)

4.4 Eron jälkeiset tapaamismallit

Avioeron jälkeen on monta eri tapaa toteuttaa lapsen ja vanhempien yhteiselämä. Pääasia on, että järjestelyt toteutetaan nuoren ehdoilla huomioiden hänen harrastuksiaan ja toiveitaan, mutta myös koko perheen tarpeiden pohjalta. Säännöllisyyttä pidetään nuoren ja muualla asuvan vanhemman yhteiselon järjestelyssä tärkeänä. Säännöllisyys on keskeistä siksi, että nuori ja muu perhe sopeutuvat helpommin tilanteeseen, kun tapaamisilla on tietty rytmi. (Kiiänmaa 2011b.)

Yhä useampi avioeroperhe valitsee tapaamisratkaisun, jossa molemmat vanhemmat osallistuvat aktiivisesti lapsensa arkeen perinteisen viikonloppuvanhemmuuden sijaan. Tämän kautta ovat yleistyneet erilaiset laajan tapaamisen mallit sekä vuoroasuminen. (Huisman, Maylett & Järvinen, [viitattu 1.10.2014].) Nuori voi olla kirjoilla vain toisen vanhempansa luona, vaikka nuoren aika jaettaisiinkin vanhempien kesken. Se vanhempi, jonka luona nuori on kirjoilla, on oikeutettu saamaan toiselta vanhemmalta elatusapua tai sitä korvaavaa elatustukea. (Kiiänmaa 2011a.) Useimmiten nuoret päätyvät asumaan kuitenkin pidempiä aikoja äidin kuin isän luona omasta tahdostaan (Edvall 2001, 113).

Perinteinen tapaamismalli. Yleisimmin tapaamiset toteutetaan siten, että lapsi on muualla asuvan vanhempansa luona joka toinen viikonloppu. Tämän mallin huono puoli on se, että lapsi ja vanhempi eivät koe lainkaan normaalia arkielämää ja pisimmillään tapaamisten väli voi olla kaksi viikkoa. Tapaamisia täydennetään usein arkitapaamisilla. Yleensä lapsi viettää yhden arki-illan ja yön viikossa viikonloppujen lisäksi etävanhemman luona. Tämän tapaamismallin yleisyys perustuu siihen, että se tuo säännölliset rytmin lapsen elämään ja muualla asuva vanhempi on läsnä lapsensa elämässä. Edellytyksenä mallin toimivuudelle on vanhempien lyhyt välimatka toisiinsa nähden, vanhempien kyky yhteistyöhön sekä lapsen hoitoon itsenäisesti. Esteitä tämän mallin toteutumiseksi voivat olla vanhemman kolmivuorotyö ja vanhempien pitkä välimatka toisistaan. (Kiiänmaa 2011b.)

Laajat tapaamiset. Yleistymässä on myös malli, jossa lapsi viettää joka toisena viikkona torstaista maanantaiaamuun toisen vanhempansa luona. Järjestely on mahdollinen silloinkin kun vanhemmat asuvat kaukana toisistaan, sillä opettaja voi antaa läksyt etukäteen tai opiskelua voidaan suorittaa etäopiskeluna. (Kiiänmaa 2011b.) Laajoissa tapaamisissa on kyse siitä, että lapsella on kaksi tosiasiallista kotia eron jälkeen (Huisman ym. [viitattu 1.10.2014]).

Vuoroasuminen. Vuoroasumisella tarkoitetaan lapsen asumista vuoroviikoin kummankin vanhemman luona avioeron jälkeen (Linnavuori 2007, 26). Suomessa vuoroasuminen on vielä melko harvinaista, mutta se on kuitenkin yleistymässä. Vuorotellen vanhempiansa luona asuvista lapsista ei ole tarkkoja lukuja, mutta viimeaikoina vuoroasumisesta tehtyjen sopimusten määrä on kasvanut noin 20 % vuodessa. Vuonna 2012 sopimuksia on tehty vajaa 2500 kappaletta. (Toivanen 2013.) Lapsen vuorotteluasumista voidaan toteuttaa myös ilman kirjallista sopimusta, joten tarkkaa tietoa ilmiön laajuudesta ei ole saatavilla. (Panttila 2005, 24–25.)

Kahden erillisen kodin sääntöihin voi olla vaikea tottua, mutta niitä tulisi silti kunnioittaa. Ihanteellisinta olisi, jos osa säännöistä pystyttäisiin sopimaan yhdenmukaisiksi kummankin kodin välillä. Lasten tulee saada kokea tuntemus siitä, että vanhemmat hyväksyvät toisensa ja toivottaa on myös se, että lapsi voi puhua toisen kodin asioista luottamuksellisesti. Ilman avointa ilmapiiriä, lapsen elämä jakautuu kahtia tavalla, joka vaikeuttaa hänen kehitystään. (Rantala 2011.)

Tyypillisesti sopuisat tai muuten erityisen voimakkaasti lapseensa sitoutuneet erovanhemmat päätyvät vuoroasumisen malliin. Vanhempien halu riidellä saattaa vähentyä vuoroasumisen myötä, koska lasta koskevan tiedon kulkeutuminen kotien välillä edellyttää vanhempien yhteydenpitoa. Vuoroasuminen saattaa kaatua äärimmäisen riitaisessa tilanteessa vanhempien kyvyttömyyteen sopia asioista. (Huisman ym, [viitattu 1.10.2014].)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Toteutimme tutkimuksemme laadullisena tutkimuksena. Tässä kappaleessa kuvaamme tutkimuksen toteuttamista ja aineistonkeruumenetelmää sekä avaamme laadullisen tutkimuksen ja teemahaastattelun käsitteitä tarkemmin. Lopussa pohdimme opinnäytetyömme eettisiä kysymyksiä ja luotettavuutta. Aluksi kertaamme tutkimuskysymyksemme:

1. Miten vanhempien avioero koettiin nuoruusiässä?
2. Millaista oli nuoruus avioeroperheessä?
3. Millainen näkemys haastateltavalla on perheestä ja vanhempien avioerosta tällä hetkellä?

5.1 Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu

Tutkimus toteutettiin keväällä 2014 haastattelemalla seitsemää ihmistä eri puolilta Suomea. Tutkimuksen kohdejoukkona olivat henkilöt, jotka kokivat vanhempien avioeron ollessaan 12–25 – vuotiaita. Saimme hankittua haastateltavat omien suhteiden kautta ja se onnistui yllättävän ongelmattomasti. Selvitimme tuttavapiiristämme sellaiset henkilöt, joiden vanhemmat olivat eronneet heidän ollessaan nuoruusiässä. Tällaisia henkilöitä löytyi useita, joten ryhdyimme selvittämään puhelimitse, sähköpostitse sekä kasvotusten kysymällä heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseemme. Tutkimukseemme osallistui kuusi naista ja yksi mies, jotka olivat haastatteluhetkellä 22 – vuotiaista aina yli 50 – ikävuoteen saakka. Halusimme haastateltavien olevan ympäri Suomea, jotta pystyisimme takaamaan heidän anonymiteettinsä.

Tutkimuslupaa ei tarvittu, koska kaikki haastattelemamme henkilöt olivat täysi-ikäisiä yksityishenkilöitä, eikä tutkimuksellamme ollut yhteistyö-organisaatiota. Ennen tutkimuksen aloittamista kysyimme haastattelu ehdokkaitamme heidän suostumustaan osallistua tällaiseen tutkimukseen ja annoimme etukäteen

luettavaksi haastattelurungon (Liite 1). Painotimme ennen haastattelua sekä haastatteluhetkellä tutkimuksen luottamuksellisuutta kaikille vastaajille.

Teimme haastattelulomakkeet teemahaastattelun mukaisesti. Olimme jakaneet haastattelurungon teemoihin: taustatiedot, kokemus vanhempien avioerosta, nuoruus vanhempien eron jälkeen sekä näkemykset perheestä ja vanhempien avioerosta tällä hetkellä. Näiden teemojen alle muodostimme alakysymyksiä, jotka tarkensivat teeman pääkysymystä. Haastattelurungon teemat määrittyivät tutkimuskysymystemme mukaan. Teemahaastattelu antoi meille vapautta esimerkiksi kysymysten asettelussa. Kaikkien haastateltavien kanssa haastattelu ei edennyt samalla tavalla, sillä haastateltava saattoi toiseen kysymykseen vastatessaan vastata samalla seuraavaan kysymykseen.

Haastattelut toteutimme yksilöhaastatteluina. Halusimme haastattelutilanteesta mahdollisimman luontevan ja avoimen, joten päätimme, ettemme molemmat ole paikalla haastattelemassa, vain ainoastaan toinen. Jaoimme haastateltavat siten, että kumpikin haastatteli omien kontaktiensa kautta saadut henkilöt, koska ajattelimme haastattelujen olevan tällöin avoimempia ja luontevampia. Toteutimme haastattelut omissa kodeissamme tai haastateltavien kotona heidän toiveistaan riippuen. Kysyimme haastateltaviltamme luvat haastattelun nauhoittamiseen ja nauhoitimme haastattelut omilla matkapuhelimillamme. Haastattelut kestivät puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Heti haastatteluiden jälkeen siirsimme äänitteet tietokoneillemme ja litteroimme ne sanatarkasti eli kirjoitimme haastattelut puhtaaksi. Kaikki haastattelut saimme litteroitua maaliskuussa 2014. Litteroinnin jälkeen poistimme haastatteluäänitteet tietokoneiltamme ja matkapuhelimistamme. Kaikki haastattelut sujuivat keskeytyksettä ja ilman suurempia häiriötekijöitä.

5.2 Laadullinen tutkimusmenetelmä ja teemahaastattelu

Toteutimme tutkimuksen kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Lähtökohtana tutkimuksessamme olivat tutkimusongelmat, joihin saimme mielestämme parhaiten vastauksia laadullisen tutkimuksen kautta. Kyseisessä tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, jota ei voi saada selville mittaamalla asioita (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, 157).

Toiminnot, havainnot ja kokemukset värittyvät suhteessa paikkaan, aikaan ja tilanteisiin (Lindblom-Yläne, Paavilainen, Pehkonen & Ronkainen 2011, 82). Laadullisessa tutkimuksessa suositetaan menetelmiä, jotka avaavat parhaiten tutkittavien näkökulmaa ja tuovat heidän äänensä kuuluville. Tästä johtuen kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia haastatteluja tutkimusmenetelmänä. Tutkimuksen aineisto pyritään kokoamaan luonnollisissa tilanteissa ja tutkimuksen kohdejoukko tulee valita tarkkaa harkintaa käyttäen, ei sattumanvaraisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti sekä löytää ennemminkin tosiasioita kuin todentaa olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2007, 157, 160.) Halusimme painottaa tutkimusaineiston keräämistä luonnollisissa tilanteissa ja siksi toteutimme haastattelut tutussa ympäristössä, joko haastateltavan tai haastattelijan kotona. Pystyimme valitsemaan tutkimuksemme kohdejoukon tarkkaa harkintaa käyttäen, sillä tunsimme haastateltavat entuudestaan. Tästä johtuen tiesimme heidän vastaavan kattavasti kysymyksiimme ja uskalsimme luottaa täysin heidän antamiin vastauksiin.

Haastattelun tarkoituksena on saada selville, mitä ihminen ajattelee ja miksi hän toimii niin kuin toimii (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Haastattelun selkeänä etuna on joustavuus aineistoa kerätessä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73; Hirsjärvi ym. 2007, 199). Tällöin haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, selventää ilmausten sanamuotoja, oikaista väärinymmärryksiä sekä käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Lisäksi tutkija voi esittää kysymykset aiheelliseksi näkemässään järjestyksessä. Myös havainnointi kuuluu haastattelun etuihin, jolloin tutkija pystyy kiinnittämään huomioita siihen mitä haastateltava kertoo, mutta myös siihen

kuinka hän asian tuo esille. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 73.) Haastattelu voidaan toteuttaa haastateltavien määrän mukaan yksilö-, pari- tai ryhmähaastatteluna (Lindblom-Yläne ym. 2011, 116). Koimme suureksi eduksi havainnoinnin mahdollisuuden haastattelutilanteessa, sillä kysymysten toistaminen sekä ilmausten selventäminen auttoivat välttämään väärinymmärryksiä. Haastattelutilanne oli luonteeltaan rento ja keskustelunomainen, koska tunsimme haastateltavat.

Teemahaastattelulle on ominaista, että haastattelun teemat ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkkaa järjestystä ja muotoa ei ole määritelty. (Hirsjärvi ym. 2007, 203). Tällöin käytetään termiä puolistrukturoitu haastattelu, jolloin haastattelun pääosassa ovat etukäteen valitut teemat ja niiden lisäksi apuna käytetään tarkentavia kysymyksiä. Teemahaastattelun tarkoituksena on löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin, joten haastattelussa ei voi kysellä mitä tahansa. Teemahaastatteluun etukäteen asetetut teemat ovat tutkimuksen viitekehys eli se, mitä tutkimuksesta tiedetään jo ennakoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

5.3 Aineiston purkaminen ja analyysi

Saatujen tutkimustulosten analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko on tutkimuksen tärkein vaihe, sillä niihin on tähdätty jo tutkimusta aloittaessa (Hirsjärvi ym. 2007, 216). Kun tutkimusaineisto on saatu kasaan, tulee se muuttua sellaiseen muotoon, jossa sitä on mahdollista tutkia. Haastatteluaineistojen kohdalla se tarkoittaa usein nauhoitusten muuttamista tekstimuotoon eli litterointia. Litterointi on hyvin työlästä, mutta se helpottaa tutkimusaineiston järjestelmällistä läpikäyntiä, luokittelua ja ryhmittelyä. Litteroitaessa tulee myös muistaa, että haastateltavien puhetta ei saa muokata tai muuttaa. (Vilkkä, 2005, 115.) Litteroimme kaikki haastattelut sanatarkasti, jotta analysointivaiheessa emme ymmärtäisi asiasisältöä väärin tai se ei muuttuisi alkuperäisestä.

Sisällönanalyysi voidaan jakaa teoria – sekä aineistolähtöiseen analyysiin (Eskola 2001, 135–140). Teorialähtöinen tutkimus perustuu jo olemassa olevaan teoriaan, jolloin analysointia ohjaa valmis malli, jonka tarkoituksena on usein kyseisen

teorian testaaminen uudessa yhteydessä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–99). Kun tutkimus toteutetaan aineistolähtöisesti, on tutkimuksen pääpaino aineistossa. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi analyysiyksiköt eivät ole ennalta määrättyjä ja teoria rakennetaan aineisto lähtökohtana. Tällöin puhutaan induktiivisuudesta, jolla tarkoitetaan etenemistä yksittäisistä havainnoista yleisimpiin väitteisiin. (Eskola & Suoranta 1998, 83.) Induktiivisen lähestymisen perusteena ei ole teorian tai hypoteesien testaaminen, eikä tutkija siis määrää sitä, mikä on tärkeää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004, 155).

Aineistolähtöisyys vaatii tutkijalta itsekuria aineistossa pysyttelemisessä, teorioiden ja ennakkokäsitysten poissulkemisessa sekä systemaattisuudessa. Tieteellisyyttä edellytetään kuitenkin muiltakin analyysimenetelmiltä. Aineistolähtöinen analyysi voi vaikuttaa intuitiiviselta ja sattumanvaraiselta. Tutkijan tarkoituksena on reflektoida tekojaan, arvioida tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta siten, että lukija saa tietoa tutkimuksen taustoista ja tutkimusprosessin aikana tehdyistä valinnoista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Aineistomme analyysimenetelmänä käytimme pääasiallisesti aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysissä tulee keskittyä niihin asioihin, jotka vastaavat tutkimustehtäviin ja jättää kaikki sellainen materiaali pois, joka ei vastaa tutkimuksen tarkoitusta. Sisällönanalyysin toisena vaiheena on litterointi, jonka jälkeen aineistoa on mahdollista luokitella, teemoitella ja tyyppitellä. Aineiston yksinkertaisin järjestämisen muoto on luokittelu, jolloin aineistosta etsitään erilaisia luokkia ja lasketaan, kuinka useasti kukin luokka esiintyy aineistossa. Teemoittelu on hyvin samankaltaista kuin luokittelu, mutta siinä keskitytään siihen, mitä kustakin teemasta on sanottu. Tällöin aineistoa pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan. Se mahdollistaa tiettyjen teemojen esiintymisen vertailun aineistossa. Alustavassa teemoittelussa on mahdollista jakaa aineisto haastateltavien sukupuolen tai iän mukaan. Tämän jälkeen aineistosta ruvetaan etsimään varsinaisia teemoja ja niitä kuvaavia näkemyksiä. Aineiston pilkkominen on huomattavasti helpompaa silloin, kun aineisto on kerätty teemahaastattelulla, koska aineistoa on teemoiteltu jo siinä vaiheessa, kun haastattelurunko on luotu.

Tyypittelyssä aineistosta etsitään teemojen sisältä yhtäläisyyksiä ja niistä näkemyksistä muodostetaan yleistys eli tyyppiesimerkki. Joukko tietynlaisia teemoja koskevia näkemyksiä tiivistetään yleistykseksi tyypittelyssä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93.)

Tulostimme aineiston ja luimme sen huolellisesti läpi. Muodostimme tutkimuskysymykset huomioiden aihepiirit, joiden mukaan poimimme aineistosta vastauksia. Alleviivasimme eri aihepiireihin eli teemoihin kuuluvat vastaukset erivärisillä kynillä, jotta ne olisi helpompi erottaa toisistaan. Tämän jälkeen kokosimme kunkin aihepiirin vastaukset tietokoneelle omaksi asiakirjaksi, jotta tuloksia oli helpompi käsitellä. Vastauksista oli helposti havaittavissa niin samankaltaisuuksia kuin eroavaisuuksiakin. Näin saimme määriteltyä tutkimustuloksemme ja löysimme vastaukset tutkimusongelmiimme.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkijan tulee tutkimusta tehdessään ottaa huomioon lukuisia eettisiä kysymyksiä. Eettisesti hyvällä tutkimuksella tarkoitetaan, että tutkija on tutkimusta tehdessään noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuksen lähtökohtana tuleekin olla ihmisarvon kunnioittaminen. (Hirsjärvi ym. 2007, 23, 25.) Se ilmenee tavoitteena taata tutkittavien itsemääräämisoikeus, yksityisyys sekä vahingoittumattomuus (Kuula, 2011, 60).

Ihmisten itsemääräämisoikeutta pyritään kunnioittamaan sillä, että vastaajilla on mahdollisuus päättää osallistumisesta tutkimukseen (Hirsjärvi ym. 2007, 25). Jotta vastaajat voisivat tehdä osallistumisesta koskevan päätöksen, tulee heille antaa riittävästi tietoa tutkimuksesta. Vastaajille tulee kertoa tutkimuksen sekä sen toteuttajien perustiedot sekä kerättyjen tietojen käyttötarkoitus. Jotta tutkimuksessa kunnioitettaisiin yksityisyyttä, tulee tutkittavilla olla oikeus määritellä, mitä tietoja he antavat tutkimuskäyttöön sekä tutkimustekstit tulee kirjoittaa niin, että ketään tutkittavaa ei ole mahdollista tunnistaa. (Kuula 2011, 61, 64.) Lisäksi on kartoitettava, miten vastaajilta hankitaan suostumus sekä millaisia riskejä liittyy siihen, että he osallistuvat tutkimukseen. Kun kaikki tärkeät

näkökulmat on kerrottu tutkimushenkilölle siitä, mitä tulee tapahtumaan tutkimuksen edetessä sekä tutkittava henkilö ymmärtää nämä tiedot, on perehtyneisyyden termi täytetty. (Hirsjärvi, ym. 2007, 25.) Ennen haastattelua kerroimme haastateltaville tutkimuksemme taustatiedot ja mitä heiltä odotetaan. Korostimme myös useaan otteeseen tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista. Suurin osa haastateltaviksi pyytämistämme henkilöistä halusi kuitenkin osallistua tutkimukseemme, mutta myös muutama kieltäytyi.

Tutkittavilla tulee olla oikeus säilyttää anonymiteetti ja luottamuksellisuus. Tutkittavat eivät aina kuitenkaan halua heidän henkilöllisyyttä salattavan. Tutkittavien anonyymiys kasvattaa tutkijan vapautta ja hänen on helpompi käsitellä arkojakin asioita tutkimuksessa, kun hänen tutkittaviaan suojaa anonymiteetti. (Mäkinen 2006, 114–115.) Tutkimusaineistossa puhuttaessa luottamuksellisuus viittaa yksittäisiä ihmisiä koskeviin tietoihin sekä heiltä saatujen tietojen käytöstä annettuihin lupauksiin. Tutkittaville annetaan lupaukset aineiston käyttötavoista, käyttöajasta, käyttäjistä, muokkaustavoista ja säilyttämisestä jo tutkimukseen osallistumista koskevaa sopimusta tehdessään. Luottamus tarkoittaa, että tutkittava luottaa siihen, että aineistoa käsitellään, käytetään ja säilytetään niin kuin on sovittu. (Kuula 2011, 64.) Suojataksemme haastateltavien yksityisyyttä, emme mainitse opinnäytetyössämme paikkakuntia tai muita henkilökohtaisia asioita, joista haastateltavat olisi mahdollista tunnistaa. Lisäksi haastateltavien puheita lainatessamme huomioimme, ettei niissä käy ilmi sellaisia asioita, joista heitä olisi mahdollista tunnistaa. Litteroituamme haastattelut poistimme ne matkapuhelimistamme välittömästi. Säilytimme puhtaaksi kirjoitetun materiaalin huolellisesti niin, ettei kellään ulkopuolisella ollut mahdollisuutta päästä siihen käsiksi sekä tuhosimme kaiken haastattelumateriaalin saatuaamme opinnäytetyön täysin valmiiksi.

Tutkimustyön kaikissa vaiheissa tulee välttää epärehellisyyttä. Muun muassa seuraavat periaatteet tulee huomioida: Toisen tekstiä ei saa luvottomasti lainata eli plagioida, tutkijan ei tule plagioida omia tutkimuksiaan, tuloksia ei kaunistella eikä sepitetä eikä niitä yleistetä kritiikittömästi, tulosten raportointi ei saa olla harhaanjohtavaa tai puutteellista, toisten tutkijoiden osuutta tulee kunnioittaa sekä

tutkimusta varten myönnettyjä määrärahoja ei saa käyttää väärin tarkoituksiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 25–27). Nämä asiat huomioiden olemme tehneet opinnäytetyöhön asianmukaiset lähdeviittaukset ja lähdeluettelon sekä toteuttaneet tutkimuksen huolellisesti ja tutkimusetiikkaa kunnioittaen.

Kaikissa tutkimuksissa pyritään virheiden välttämiseen, joten tutkimuksen luotettavuutta tulisi aina arvioida. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ei ole yksiselitteisiä ohjeita, mutta yksi keino luotettavuuden takaamiseksi on raportoida tutkimuksen eteneminen mahdollisimman tarkasti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134, 140.) Tutkimusta tehdessä tulee pyrkiä siihen, että paljastetaan tutkittavien käsityksiä ja heidän maailmaansa niin hyvin kuin mahdollista (Hirsjärvi & Hurme 2011, 189). Kun tutkimustulokset kuvataan erittäin tarkasti, tulevat ne ymmärrettävimmiksi ja selkeämmiksi. Tutkijan tulee antaa riittävästi tietoa, miten tutkimus on tehty, jotta sen luotettavuutta pystytään arvioimaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141).

Usein tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista puhuttaessa nousevat esiin käsitteet reliaabelius ja validius (Hirsjärvi & Hurme 2011, 185). Reliaabelius eli tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa tulosten tarkkuutta. Validius eli tutkimuksen pätevyys tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa on haluttakin mitata (Vilkka 2005, 161). Reliaabeliuden ja validiuden käsitteet kuvaavat usein määrällisen tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi & Hurme 2011, 185). Määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusta voidaan nimittää tilastolliseksi tutkimukseksi, jonka avulla voidaan selvittää prosentein ja lukumäärin eri asioiden välisiä riippuvuuksia (Heikkilä 2005, 16). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on mahdollista korvata nämä perinteiset reliaabeliuden ja validiuden määrittämistavat (Hirsjärvi & Hurme 2011, 188). Olemme pyrkineet kertomaan tutkimuksemme vaiheet mahdollisimman tarkasti ja todenmukaisesti työssämme lisätäksemme tutkimuksen luotettavuutta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa perinteisen validiuden toteamisen sijaan on olemassa kaksi pääasiallista toimintatapaa. Ensimmäinen tapa on triangulaatio, jossa yhdellä menetelmällä saatuja tietoja vertaillaan muista lähteistä saatuihin

tietoihin. Kun tietty yksimielisyys on saavutettu, voidaan todeta, että henkilön antama tieto on saanut vahvistusta. (Bloor 1997, 37–50.) Toisen validointimenetelmän tarkoituksena on osoittaa vastaavuus tutkijan tulkintojen ja tutkittavien tulkintojen välillä. Laadullisen tutkimuksen aineistoa analysoitaessa reliabelius koskee ennemminkin tutkijan toimintaa kuin haastateltavien vastauksia, eli sitä, miten luotettava tutkijan analyysi aineistosta on. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 189.)

Tutkimuksen luotettavuuteen kuuluu myös se, että tutkimuksesta saatuja tietoja ei levitellä ympäriinsä. Pelkkä lupaus luottamuksellisuudesta ei kuitenkaan riitä, vaan tutkijan olisi hyvä selvittää tutkittavilleen, miten luottamuksellisuus pystytään takaamaan tutkimuksen eri vaiheissa. (Mäkinen 2006, 115–116.) Tavatessamme tutkimukseen osallistuneita selvitimme heille, miten käsittelemme aineistoa työn edetessä. Haastateltavat toivat ilmi luottamuksensa aineiston asianmukaisesta käsittelytavasta.

Yleistämisestä ei puhuta laadullisessa tutkimuksessa sen tilastollisessa merkityksessä. Vaikka tutkimuksessa ei tehdä päätelmiä aineistosta yleistettävyyden näkökulmasta, ajatuksena on kuitenkin se, että tutkittavan ilmiön pohjalta on mahdollista saada osviittaa myös muita samankaltaisia tapauksia varten. Yksittäisen tapauksen riittävän tutkimisen jälkeen voidaan saada selville se, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä saattaisi toistua myös yleisemmän tason tarkastelussa. (Hirsjärvi ym. 2004, 171.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esittelemme tutkimuksemme tuloksia tutkimuskysymysten suunnasta, yksi kerrallaan. Tekstissä on myös suoria lainauksia tutkimusaineistosta, jotta haastateltavien aidot kokemukset välittyisivät lukijalle. Lainaukset ovat merkitty H1, H2 ja niin edelleen sekä haastateltavien järjestysnumerot ovat jaettu satunnaisessa järjestyksessä.

6.1 Kokemus vanhempien avioerosta nuoruusiässä

Vanhempien avioero aiheutti erilaisia tunteita, jotka olivat osalla haastateltavista hyvinkin ristiriitaisia. Ero toi mukanaan pelkoa, ahdistusta, surua ja jännitystä tulevasta sekä huoli muista perheenjäsenistä oli usealla haastateltavalla suuri. Samalla koettiin kuitenkin suuria helpotuksen tunteita, koska avioero toi ratkaisun kotona vallitsevaan vaikeaan tilanteeseen.

Avioero tuntui noo totta kai surulliselta. Mutta toisaalta silloin jo oli semmonen olo, että se oli kaikille osapuolille parempi ratkaisu. (H4)

Vanhempien avioerosta seurasi hirveästi epävarmuutta elämään, koska ne oli ollu yhdessä koko mun elämän ajan. -- Se oli omalla tavallaan helpotus, koska niillä oli menny huonosti jo pidemmän aikaa, ja ainaki äiti oli välillä tosi onneton. (H5)

Osa haastateltavista koki vanhempien eron ainoana hyvänä ratkaisuna kotiolojen selvittämiseksi, mutta eräs haastateltavista ei kokenut avioeron olevan oikea päätös perhetilanteen ratkaisemiseksi.

Vanhempien ero oli suuri helepotus ja meillä oli eron jälkeen yhdes tosi mukavaa. Ei tarvinnu jännittää eikä pelätä. (H6)

Et sit mulla oli toisaalta hirveen syyllinen olo, koska mä olin niin helpottunu siitä, että vanhemmat vihdoin niinku.. Eros. (H1)

No olihan se hullun raskas paukku.. Kai siinä alkuun oli silleen epäuskonen, et voiko tää olla. -- Aika synkkiä oli ajatukset ja silleen, et aina oli ajatellu, et ei meillä tuu porukoille mitään eroa. (H7)

Vanhempien avioerosta johtuvia negatiivisia vaikutuksia olivat useilla nuorilla huoli muista perheenjäsenistä, etenkin yksin jäävästä isästä sekä epävarmuus tulevasta. Muutama haastateltavista kertoi taloudellisen tilanteen huonontuneen vanhempien eron jälkeen sekä osalle yhteisestä kodista luopuminen oli hyvin vaikeaa, etenkin sen ollessa lapsuuden koti. Osa haastateltavista koki joutuneensa vanhempien välikäden heidän eron jälkeen, jolloin vanhemmat keskustelivat asioista nuoren välityksellä tai he mustamaalasivat toista vanhempaa.

Perheeseen tuli sellanen sekasorron tunnelma joksikin aikaa, eikä tiennyt, mitä tulee tapahtumaan. Olin huolissani iskästä, joka muutti yksin asumaan, mutta myös muista perheenjäsenistä. (H5)

Mutta niinku totta kai sitä mieltä hirveesti sillei, et ku se oli tavallaan mun lapsuuden koti, et mä olin aina asunu siellä, missä me asuttiin silloin niin sitte ehkä siitä oli vähä semmonen luopuminen hankalaa, et voi mihin niinku nyt muuttaa tai sillei oli niin kiintynyt siihen ja ku siinä oli kaikki ne muistot, ku oli kuitenkin se lapsuuden koti. (H2)

Mutta negatiivista ehkä just sitä, että mä jouduin aika paljon toimimaan niinku sitte sellasena välikätenä, niinku vanhempien välikätenä, et sit ne saatto sanoo, et: "Sano nyt tää äitille" tai et: "Sano tää nyt isälle" tai semmosena. (H2)

Suurin osa haastateltavista koki vanhempien avioerolla kuitenkin olevan positiivisia vaikutuksia. Ero koettiin helpotuksena niin vanhemmille kuin itsellekin, kun jatkuva riitely tai joissain tapauksissa kiusallinen hiljaisuus kotona loppui. Eron myötä moni haastateltavista kertoi sisarusten välisen tiivistyneen. Eräs haastateltavista kertoi vanhempien eron positiiviseksi vaikutukseksi muuton maalta kaupunkiin, jolloin koulu ja harrastukset olivat lähempänä. Myös muutamalle muulle haastateltavalle avioeron myötä tullut muutto oli erittäin positiivinen asia. Yhdessä tapauksessa pitkään jatkunut koulukiusaaminen päättyi, kun muuton myötä koulunvaihto tuli eteen.

No joo siis mun mielestä se oli vaan hyvä, että ne eros. Mä muistan, et mä aina sanoinkin kaikille, et se oli.. Se oli vaan hyvä, et ne eroo, ku kaikki oli ihan, et: "Ää apua sun vanhemmat eroo, et eiks oo kauheeta" ja mun mielestä se ei ollu, koska ne tappeli niin kauan, tosi kauan ja mulla ei oo ikinä ollu semmosta mielikuvaa, että mun

vanhemmat olis rakastanu toisiaan tai et se ois niinku näkynty mulle siis jotenki. (H3)

No se, että ei tarvinnu enää kuunnella sitä vanhempien riitelyä ja semmosta. -- Et tota noin niin se oli positiivista, et me muutettiin toiselle paikkakunnalle ja mä sain vaihtaa koulua ja... Mä sain vähä jotenki sitte välimatkaa niistä asioista. (H1)

Ainakin se, että kotona sellanen riitely, tai ei oikeestaan edes riitely, mutta sellanen jäätävä hiljasuus loppus. (H4)

No oikeestaan ainoo hyvä asia siin oli, et sisarusvälit tiivisty aika paljon. (H7)

Suurimmalle osalle haastateltavista vanhempien avioero ei tullut yllätyksenä, koska asiasta oli keskusteltu jo aiemmin kotona. Osa kuitenkin kertoi osanneensa aavistaa vanhempien avioeron olevan tulossa pian ajankohtaiseksi, vaikka asiasta ei perheessä avoimesti puhuttu. Yksi haastateltu kertoi kuitenkin eron yllättäneen täysin.

Ei, koska siitä oli puhuttu jo etukäteen niin.. Se oli ihan semmonen.. Odotettu asia.. Hyvällä tavalla. (H3)

Ei. Ei tullu ollenkaan, et sehän siinä jännä on, et tosi monet mun kaverit ja monet niinku meidän tuttavat ja ne oli ihan sillei "ai mitä, että mä luulin, et kaikki oli ihan hyvin." Et ne ei niinku ehkä tienny sitä, et mä en tie, et pitikö meidän vanhemmat sit jonkinlaista kulissia tai semmosta niinku.. Tavallaan kyllä tai en mä tiä. (H2)

Tulihan se. Meil oli sillee äiti kantanu aina perhettä ja yhtäkkii se ottaa ja sössii kaike. (H7)

6.2 Nuoruus avioeroperheessä

Avioero toi tullessaan erilaisia muutoksia. Muutto tuli kaikille ajankohtaiseksi, paitsi yhdelle, joka asui tuolloin jo omillaan. Yllättävää oli, että kaikki haastateltavat päättivät asua äidin luona, eivätkä halunneet kahta tasa-arvoista kotia, sillä he

eivät kokeneet sitä toimivaksi asumisratkaisuksi. Kaikki, lukuun ottamatta yhtä, olivat tyytyväisiä asumisjärjestelyihin. Yksi haastateltavista ei tuonut näkemystään esille. Muutama toi esille asumisen olleen huomattavasti ahtaampaa vanhempien erilleen muuton jälkeen, koska ei ollut enää varaa niin suureen asuntoon kuin ennen. Lisäksi osa haastateltavista kertoi perheen taloudellisen tilanteen huonontuneen vanhempien eron jälkeen.

Oli mulle ihan selvää, että haluan mennä niinku sinne äitin kaa asumaan, että kuitenkin mä en olis nähny sitä vaihtoehtona, että mä olisin menny isän kaa asumaan, että.. Tuntu sillei paljo luontevammalta kuitenkin, jotenki. (H2)

Musta oli kiva muuttaa isommalle paikkakunnalle ja kerrostaloon lähelle kaupunkia, ja oli kiva, kun iskä asui lähellä. Me asuttiin äitin ja sisarusten kanssa aika ahtaasti. (H5)

Elämä oli taloudellisesti paljon niukempaa. -- Ja elimmä aluksi aika köyhästi, se oli suuri muutos aikasempahan. (H6)

Ja muutenkin musta se on jotenkin kiva ajatus, että on yks sellanen koti. (H4)

Ero aiheutti muutoksia niin suhteissa vanhempiin kuin sisaruksiinkin. Suurimmalla osalla välit lähentyivät äidin kanssa, jolloin suhde nuoren ja äidin välillä koettiin tasavertaisena. Vaikka tasavertaisuus nähtiin positiivisena asiana, koettiin sillä olevan myös negatiivinen kääntöpuoli. Nuoren ja vanhemman yhdenvertaisuus voi johtaa siihen, että nuori saa harteilleen kannettavaksi sellaisia asioita, jotka eivät kuulu hänen ikätasolleen. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi vanhemman uudet seurustelusuhteet sekä henkilökohtaiset surut ja murheet.

Äitin kanssa lähennyttiin myös, vaikka riideltiin paljon. Ja koko aika joutui huolehtimaan. Tai se suhde jotenki muuttus. Mä olin enemmän tasa-arvoinen enkä vaan enää niinkun tytär pelkästään. -- Tai nykyäänkin ollaan niinkun enemmän kaksi naista, jotka tekee jotain yhdessä, vaikka tietysti se on mun maailman paras äiti, mutta kuitenkin. Vaikka oli ihan vaikeaa ja kurjaa niin silti lähennyttiin. (H4)

Noin puolet haastateltavista näki isää harvemmin muutettuaan äidin mukana, mutta eron jälkeen isän kanssa löytyi yhteisiä kiinnostuksen kohteita, joita ei

aiemmin ollut huomattu. Vaikka yhteisiä harrastuksia löytyi isän kanssa eron jälkeen, ei hän välttämättä edelleenkään ollut tietoinen nuoren arkipäiväisestä elämästä. Osa haastateltavista koki vanhemman kanssa vietetyn ajan laadukkaammaksi eron jälkeen.

Iskä taas ei silloin tiennyt eikä tiedä nytkään mun arkielämästä paljon mitään, mutta silloin kuitenkin huomas, että meillä on paljon yhteisiä kiinnostuksen kohteita tai että voidaan käydä yhdessä keikoilla, leffassa, teatterissa tai syömässä. Ja kuunnellaan yhdessä musiikkia ja iskä auttaa koulujutuissa ja tykkää samoista kirjoista. Vaikka ei nähdäkään niin usein niin silloin, kun nähdään meillä on yleensä tosi mukavaa, vaikka ei se oookaan sellasta arkista hommaa, mitä oli ennen. (H4)

Vietti enemmän aikaa vanhempien kaa, tai se oli.. Tai ku aikaa vietti niin se oli niinku laadukkaampaa aikaa jotenki.. Ku se ei ollu enää itsestäänselvää, että sä esimerkiks näät isää tai äitiä joka päivä. Se muuttu se semmonen suhtautuminen niiden kans hengailuun. (H3)

Suurimmalla osalla haastateltavista välit sisaruksiin pysyivät yhtä hyvinä kuin ennenkin tai lähentyivät vanhempien eron jälkeen. Muutama heistä näki sisaruksia aiempaa harvemmin sisarusten jäädessä asumaan toisen vanhemman luo. Lisäksi pienemmässä asunnossa asuminen kiristi joidenkin haastateltavien välejä sisarukseen tai sisaruksiin.

No ainakin veljen kanssa meistä tuli superläheisiä. Tai ollaan me ennenkin oltu, mutta nyt meistä tuli ihan erottamattomat ja vieläkin ollaan tosi läheisiä.. (H4)

Ainut mikä ehkä vähä harmitti, toisaalta, on se, kun mun veli jäi sitte mun isän luo asuun siinä.. Et sitte, mä en tie ollaanks me sen takia ehkä veljen kaa vähä.. Etäännytty.. Tai sillai, että me ei olla niin läheisiä, ku me asuttiin erillään. (H3)

Tietysti se, että meil oli pieni asunto niin varmaan tapeltiin mun pikkuveljen kanssa vielä enemmän, kun oli niin ahdasta. (H1)

Koulunkäyntiin ja työelämään vanhempien ero vaikutti jollain tapaa melkein kaikilla haastateltavilla. Ainoastaan muutamalla koulumenestys pysyi täysin samana. Osa haastateltavista kertoi joutuneensa lopettamaan jatko-opinnot tai lykkäämään

niiden aloittamista, lisäksi yksi heistä kertoi joutuneensa lopettamaan työt uupumuksen takia. Muutamalla haastateltavista koulumenestys laski ja kouluun keskittyminen oli hankalampaa kuin aikaisemmin. Kuitenkin yhdessä tapauksessa koulun vaihtaminen muuttojen yhteydessä sai koulukiusaamisen loppumaan.

Koulumenestys nyt on varmaan ollu ihan sama kuin ennenki, että ei.. Ei mun mielestä siihä ollu mitenkää vaikutusta. (H1)

No emmä siinä eron jälkeisen vuonna oikeen jaksanut alottaa uutta koulua, tai kirjoitusten jälkeen ei muutenkaan ollut oikee energiaa lähtee lukemaan yliopistoon. (H4)

Olin silloin töis ja pari muutaki juttuu tuli, ni jäin saikulle, ku ei jaksanu. Mulle diagnosoitiin silloin burn out. Olin kolme kuukautta pois töistä. (H7)

Sit ku mä vaihdoin koulua toisen kerran, ku me muutettiin kauemmaks, niin silloin mä oon oikeestaan vasta ruvennu niinku vapautumaan.. Tai uskaltanu olla oma itteni ja mun ei enää tarvinnu pitää semmosta.. Jotain roolia tai semmosta yllä. Silloin mä pääsin niinku täysin eroon niistä kiusaajista periaattessa, et mun ei tarvinnu enää miettiä niitä. Et... Mä sain olla oma itteni. (H1)

Sosiaalisissa suhteissa oli myös havaittavissa vaikutuksia eron myötä, mutta noin puolella vanhat kaverit säilyivät erosta ja muutosta huolimatta. Muuton myötä osa näki vanhoja kavereita harvemmin tai ei ollenkaan, mutta muutto toi mukanaan uusia ihmissuhteita uudelta paikkakunnalta ja uudesta koulusta. Osalla läheiset kaverit tulivat entistä läheisemmäksi ja tärkeämmäksi. Muutama haastateltavista mainitsi lisäksi suhteiden vahvistuneen äidin puolen sukulaisiin eron jälkeen.

No yks kaveri, joka asu silloin, me oltiin aina niinku ala-asteella ekalta luokalta asti yhdessä niin. Me nähtiin sillai vapaa-ajalla vähemmän tai jotenki, ku muutin kauemmas sieltä.. Mut toistaalta taas sit, ku oltiin samalla luokalla ja näin niin kyl me sit nähtiin ja sit se oli toisaalta ihan kivaki, että toinen asu keskustas niin toinenki pääsi sit sinne kaupunkiin. (H3)

No siis pystyin just niinku siellä koulussaki saamaan uusia kavereita paljon ja silllee ja meidän luokka oli aivan ihana ja siitä tykkäsinki. (H2)

Sosiaaliset suhteet äidin sukulaisiin vahvistui ja toisaalta isän sukulaisiin välit oli muutaman vuoden tauolla. (H6)

Harrastukset säilyivät suurimmalla osalla samana erosta ja muutosta huolimatta. Osa sai jopa enemmän intoa harrastuksiin vanhempien eron jälkeen ja muutama löysi uuden yhteisen harrastuksen äidin kanssa.

Mä pääsin ihan omia aikojani meneen.. Harjotuksiin ja peleihin ja ei tarvinnu enää vanhempien kuskata koko ajan, ku oli niin lähellä harrastukset. -- Siis korkeintaan siis se, et se vähä jopa lisäs sitä intoo. (H3)

Öö eii, et mähän harrastin silloin teatteria, mut mun iskä sitte kuskas kuitenkin mua vielä, et ku meillä ei ollu sitä autoa niin, mut välillä menin sitte ihan bussillaki ja sillei, mut eii.. Ei vaikuttanu mitenkään. Et ihan jatkoin sitä samaa harrastusta kuitenkin. (H2)

Aloitin mä espanjan iltalukiassa äitin kanssa. -- Sitä en olis ehkä alottanu ilman eroa. (H4)

6.3 Haastateltavan näkemys avioerosta ja perheestä tällä hetkellä

Osa haastateltavista koki oman perheen määrittämisen hankalana, yhtenäistä näkemystä ei noussut haastatteluissa esiin. Perheestä käytettiin myös erilaisia nimityksiä kuten ”tynkäperhe” ja ydinperhe. Eroavaisuuksia näkyi selkeimmin siinä, ketkä haastateltavat lukivat osaksi perhettään. Osa koki perheeseensä kuuluvan ne henkilöt, jotka olivat osa perhettä ennen eroa, yksi haastateltavista luki perheeseensä kuuluviksi myös vanhempien uudet puoliset ja heidän lapsensa ja eräs henkilö määritteli perheeseensä kuuluvan oman lapsen ja puolisonsa, sekä omat sisarukset, isovanhemmat ja vielä isoisovanhemmat. Osa koki, että muualla asuvat perheenjäsenet kuuluivat kyllä osaksi perhettä, mutta ei yhtä läheisesti kuin saman katon alla asuvat perheenjäsenet.

Olihan se sellainen tynkäperhe, johon muualla asuvat perheenjäsenet jollain ihmeen ”haamalla” tavalla kuuluivat, koska sekä isä ja sisarukset oli kuitenkin aina mielessä tai puhuumma niistä. (H6)

No siis silloin ennen meitä oli minä ja isovelji ja vanhemmat. Ja koira. Mut sen jälkeen, ku mä muutin äitin luo niin mä koin, et me ollaan äitin kaa oikeestaan perhe. Ja sit on mun veli, joka kuuluu vähän siihen, mutta on meistä erillään jotenkin.. Tietysti. Ja nyt varsinkin, ku asun taas mun äitin luona tässä väliaikaisesti niin ja mun veli asuu omillaan jo tietysti niin se vie vahvistaa sitä jotenki.. Sit niinku.. Mun iskä, se on jotenki.. Siis kyl se on mun perhe edelleen, mutta ei me tietenkään olla yhtenäinen perhe. Se on vähä vaikee jotenki määritellä kyllä.. (H3)

Haastatteluista kävi ilmi, että välit sisaruksiin ovat kaikilla läheiset ja sisarukset koettiin tärkeinä. Eroavaisuudet tulivat esiin vanhempien ja haastateltavien välisissä suhteissa. Noin puolella on hyvät välit molempiin vanhempiin, kahdella haastateltavista on huonommat välit toiseen vanhempaan. Yksi haastateltavista kertoi isänsä kuolleen, mutta äidin kanssa välit ovat todella läheiset ja kyseinen henkilö toimii myös äitinsä omaishoitajana.

Sisaruksii hyvät. Isään hyvät ja äitiin rakennan viä koko ajan. Pystyn kyl toimiin sen kans, mut on se nii eri ihmine kokonaa. (H7)

Sisarusten kanssa hyvät välit. -- Iskän ja äitin kanssa on semmoset välit, että soitellaan silloin tällöin ja laitellaan viestiä. Äitin kanssa vähän useammin. (H5)

Vanhempien avioero on todennettavasti vaikuttanut haastateltavien tämän hetkisiin parisuhteisiin tai näkemyksiin siitä. Haastateltavat toivat esiin erilaisia ajatuksia ja mielipiteitä parisuhteesta.

Kyllä mä uskaltaisin, ainaki nytte ajattelen, et uskaltaisin, jos vaan löytäis sen oikeen miehen.. Et ei se nyt ihan niin oo, et mä en uskaltais mennä.. -- Ja sitte, jos.. Kun on naimisissa eikä enää tunnu siltä niin sitte mä eroon, koska niin voi tehdä.. Koska mun vanhemmatki teki niin.. Se ei välttämättä hajota niinku lasten elämääkään.. Ainakaa just, ku lapset on vähä vanhempia.. Niinku me oltiin.. (H3)

Vanhempien ero on ainakin opettanut sen, että toista ihmistä ei voi muuttaa. -- Ehkä on tullu myös sellane tunne, että onnettomaan suhteeseen ei kuitenkaan kannata uhrata itseään ihan loppuun saakka. (H5)

Eräs haastateltava haluaa välttää turhia riitoja parisuhteessaan, ettei aiheuta omille lapsille turvattomuutta. Kaksi henkilöä totesi, etteivät he halua puolisoonsa alkoholin suurkuluttajaa. Kaksi haastateltavaa toi esiin pelkonsa siitä, että myös oma parisuhde tulee päättymään eroon, kuten vanhemmilla.

Ainaki on tullu semmone et tietää miten ei halua toimia. (H2)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme tarkoituksena on tuottaa tietoa vanhempien avioeron aiheuttamista tunteista, kokemuksista ja ajatuksista henkilöiltä, jotka ovat kokeneet vanhempien avioeron ollessaan nuoruusiässä. Teemahaastatteluiden avulla pyrimme selvittämään miten vanhempien ero koettiin tapahtumahetkellä ja mitä tunteita se herättää nyt vuosia myöhemmin. Lisäksi halusimme selvittää eron kokeneiden henkilöiden ajatuksia perheestä ja parisuhteesta. Seuraavaksi esittelemme keskeisistä tutkimustuloksista tekemämme johtopäätökset. Tuomme yhteenvedossa esille tutkimuksestamme saatujen tulosten yhteyttä aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin sekä tietokirjallisuuteen.

Kokemukset vanhempien avioerosta. Vanhempien avioero aiheuttaa nuorelle moninaisia, jopa ristiriitaisia tunteita. Toisaalta koetaan helpotusta siitä, että riidat ja kireä ilmapiiri kotona laukeaa, mutta toisaalta kannetaan huolta vanhemmista ja muista perheenjäsenistä. Määttä toteaa (2002, 132–133), että tunteitaan ei tarvitse kavahtaa, sillä niiden avulla ihminen poistaa kokemukset itsestään. Tunteiden kokeminen on yksilöllistä ja kaikki tunteet ovat sallittuja. Ruishalme ja Saaristo (2007, 16) toteavat tunteiden olevan osa ihmisyyttä. Tunteitaan voi hallita eri keinoin: torjumalla, väistelemällä, kieltämällä, vähättelemällä tai liioittelemalla niitä. Tunteiden tehtävänä on auttaa ihmistä hahmottamaan tilannettaan. Kun ihminen on käsitellyt muutoksen tunteidensa kautta, pystyy hän kehittymään ja oivaltamaan asioita uusista näkökulmista. Haastateltavamme toivat useasti esiin vanhempien avioeron olleen raskas kokemus, mutta ajan myötä he pystyivät näkemään erolla olevan positiivisia vaikutuksia sekä perheelleen että itsellekin.

Kun pohditaan vanhempien eron vaikutuksia lapsiin ja nuoriin, keskitytään usein erosta johtuviin seurauksiin. Yleisin johtopäätös on se, että erolla on haitallisia vaikutuksia lapsiin. Nämä johtopäätökset eivät usein auta eroavaa vanhempaa selviytymään eivätkä anna työkaluja lasten auttamiseen. (Kiianmaa 2011c.) Voidaan myös pohtia, olisiko kyseisten lasten elämä kovin erilainen, jos vanhemmat olisivat päättäneet jatkaa elämäänsä yhdessä. Tutkimuksemme

osoittaa, että ero koettiin perhetilanteeseen nähden ainoana oikeana ratkaisuna. Ainoastaan yksi haastateltava koki eron vääränä päätöksenä.

Vaikka avioero ei ole hyvä malli lapselle tai nuorelle, niin vielä onnettomampaa on periä sellainen käyttäytymismalli, jossa vältetään ongelmien ratkaisemista ja hyväksytään epäsopiva käyttäytyminen. Epäsopivaa käyttäytymistä voivat olla esimerkiksi väkivalta, marttyyrius, alistuminen tai alistaminen. Rakentavan avioeron kautta voidaan nuorelle opettaa, että elämän vaikeatkin ongelmat on mahdollista hoitaa asiallisesti, eikä niiden edessä pidä lannistua. (Määttä 2002, 162–163.)

Usein keskitytään pelkästään eron negatiivisiin puoliin ja jätetään näkemättä eron positiiviset seuraukset aikuisille ja nuorille. Esimerkiksi väkivaltaisen liiton päättyminen on hyväksi perheen lapsille ja väkivallan uhrille. Jotkut stressiteoreetikot näkevät kuitenkin, että stressaavat tapahtumat, kuten avioero, voivat tuottaa pitkäaikaisia positiivisia vaikutuksia ihmisten ratkaistessa ongelmiaan onnistuneesti. Eron jälkeisiä positiivisia vaikutuksia ovat muun muassa henkilökohtainen kasvu, itsenäistyminen, sosiaalisen elämän vilkastuminen sekä onnellisuus. (Amato 2000, 1273.) Tieteellisessä tutkimuksessa korostetaan myyttiä, jonka mukaan ydinperheen särkyminen ja etenkin uuden perheen jäsenyys tietävät lapselle ongelmia. Huoli avioerolasten selviytymisestä on vahvistanut ympäristön luomaa ennako-oletusta kyseisestä asiasta. (Raittila & Sutinen 2008, 60.) Haastateltavamme toivat esiin eron vahvistaneen välejä erityisesti sisaruksiin ja äitiin. Kummankin vanhemman kanssa löytyi uusia mielenkiinnon kohteita ja harrastuksia. Lisäksi vanhemman kanssa vietetty yhteinen aika koettiin aiempaa tärkeämpänä.

Nuoret, jotka joutuvat seuraamaan vanhempiansa avointa riitelyä saavat varmasti muita huonommat lähtökohdat elämänsä rakentamiseen (Määttä 2002, 162). Vanhempien eron negatiiviset puolet korostuvat silloin, kun eroa sävyttävät vanhempien riidat ja erimielisyydet niin eron syistä kuin nuorten huolenpidosta ja tapaamisoikeuksista. Haastatteluissa korostui, että nuorelle on hyvin raskasta olla

välikätenä vanhempien keskinäisissä riidoissa ja toimia välienselvittelijänä. Lasten ja nuorten korville ei kuulu toisen vanhemman moittiminen ja mustamaalaaminen.

Nuoruus avioeroperheessä. Avioero tuo mukanaan monia, koko perhettä koskettavia muutoksia. Edessä on usein muutto uuteen, mahdollisesti pienempään asuntoon. Aaltosen (2003, 197) mukaan avioeron vuoksi lapsen ja nuoren elin- ja asumistaso voivat heikentyä, mikä taas voi heikentää hänen sosiaalista asemaansa. Tutkimusaineistomme pohjalta voidaan myös todeta näiden olevan merkittäviä muutoksia nuoren elämässä. Lisäksi aiempaa ahtaammat asuintilat kiristivät välejä niin äidin kuin sisarusten kanssa. Edvallin (2001, 113) mukaan nuoret asuvat usein pidempiä aikoja äidin kuin isän luona. Myös tutkimuksemme mukaan nuoret valitsevat pääasiassa äidin asuinkumppanikseen.

Nykyisin yhä useammat avioeroperheet valitsevat tapaamisratkaisun, jossa molemmat vanhemmat osallistuvat aktiivisesti lapsensa arkeen perinteisen viikonloppuvanhemmuuden sijaan. (Huisman ym, [viitattu 1.10.2014].) Tämä on luultavasti yleisempää pikkulapsiperheiden kohdalla, sillä tutkimuksemme mukaan nuoret päätyvät asumaan jommankumman vanhemman luokse. Nuoret saivat itse päättää, milloin he halusivat nähdä toista vanhempaansa, joka ei ollut mukana jokapäiväisessä arjessa. Tapaamisten väli vaihteli suuresti henkilöittäin. Yksi haastateltavista kertoi hänen isän olleen erittäin tarkka tapaamisoikeudestaan ja halusi saada nuoren luokseen mahdollisimman usein. Nuori koki vierailut isän luona ajoittain epämiellyttäväksi, mutta ei halunnut pahoittaa isän mieltä kieltäytymällä niistä.

Vanhempien avioeron kokevan lapsen ikä vaikuttaa hänen reaktionsa erotilanteessa (Aaltonen ym. 2003, 197). Haastateltavistamme yksi oli varhaisnuori ja loput kuusi elivät keskinuoruutta vanhempien erotessa. Nuori etsii varhaisnuoruudessa omia rajojaan ja on ehdoton omilla mielipiteissään. Nuoruuden keskivaiheella pahin kuohunta tyyntyy ja mustavalkoisuus vähenee. (Nurmiranta ym. 2009, 78–79.) Osa haastateltavista uskoi omalla iällään olevan merkitystä vanhempien avioeron ymmärtämiseen ja hyväksymiseen. He kokivat

olleensa tarpeeksi kypsiä nähdäkseen eron olevan vaihtoehto, joka ratkaisisi riittävän ja ahdistavan tilanteen kotona.

Ihmisen on mahdollista säilyttää elämänhallintansa tyydyttävänä ankeissakin olosuhteissa, jos hänen sisäinen autonomia on kehittynyt vahvaksi sekä hänellä on voimakas itsetuottamus ja positiivinen minäkuva. Päinvastaiset ominaisuudet omaava henkilö saattaa puolestaan sortua pieneenkin vastoinkäymiseen. (Riihinen 1996, 29–30.) Useimmat haastateltavistamme kokivat vanhempien eron jälkeen surua ja murhetta, mutta pystyivät toimimaan arjessa samalla tavalla kuin ennenkin. He pystyivät myös hiljalleen näkemään erossa valoisiakin puolia. Oman sisäisen autonomian kehitys sekä itsetuottamuksen vahvuus vaikuttavat elämänhallinnan pysyvyyteen vaikeassakin tilanteessa. Mahdollisesti näillä nuorilla on ollut hyvät lähtökohdat säilyttää elämänhallinta tyydyttävänä vanhempien erottuakin.

Vanhempien avioero heijastuu myös nuoren koulunkäyntiin tai työelämään. Osa nuorista pakenee vaikeaa kotitilannetta kouluun ja laittaa kaiken energiansa opiskeluun. Hyvällä koulumenestyksellä nuori voi ikään kuin peittää ahdistustaan. Toisaalta vanhempien ero saattaa aiheuttaa keskittymis- ja oppimisvaikeuksia. (Aaltonen 2003, 197–198.) Suurimmalla osalla tutkimukseemme osallistuneista koulumenestys laski, lisäksi osa joutui lykkäämään opintojen aloittamista tai jäämään työstään sairauslomalle.

Asumisjärjestelyiden sekä huoltajujärjestelyiden ohella monet muutkin tekijät, kuten esimerkiksi maantieteellinen etäisyys eri osapuolten välillä, vaikuttavat suhteiden jatkumiseen (Castrén 2009, 95). Nuoruudessa ystävien merkitys ja heiltä saatu läheisyys korostuvat (Aarnio, Autio & Hiltunen 2012, 114). Ystävyiden kautta nuori saa varmuutta ja tukea sekä hänen on mahdollista kokea hyväksytyksi tulemisen, toveruuden ja yhteenkuuluvuuden tunteita (Aaltonen ym. 2003, 93). Tutkimuksemme henkilöiden ystävyysuhteet muuttuivat vanhempien eron myötä silloin, kun uusi asuinpaikka sijaitsi silloisista ystävästä niin kaukana, että yhteisen ajan järjestäminen hankaloitui huomattavasti. Uudelle paikkakunnalle muutettua menetettyjen ystävyysuhteiden tilalle kehittyi uusia, pitkäaikaisia

ystävyyssuhteita. Esiin nousi myös vieraantuminen sen vanhemman sukulaisista, jonka luona nuori ei asunut.

Vanhempien erotilanteessa nuori saattaa etäännyä kodista ja etsiä suojaa sosiaalisesta elämästä. Usein eron kokeneilla nuorilla on voimakas pyrkimys löytää oma tyttö- tai poikaystävä korvaamaan perhe-elämän puutteita. (Aaltonen ym. 2003, 198.) Tällainen käyttäytyminen ei kuitenkaan noussut tutkimuksessamme esille. Nuoret turvautuivat pääasiassa toiseen vanhempaansa, sisaruksiinsa tai läheisiin ystäviinsä.

Näkemykset perheestä ja vanhempien avioerosta tällä hetkellä. Kun tärkeimmät perhesuhteet sijoittuvat ydinperheeseen, on perheen rajojen määrittäminen melko yksinkertaista niin asianomaisille kuin ulkopuolisillekin. Eron myötä rajat muuttuvat kuitenkin vaikeammin hahmotettaviksi. (Castrén 2009, 57.) Nuorella ei välttämättä ole selkeää kuvaa siitä, ketkä hänen perheeseensä kuuluvat (Aaltonen ym. 2003, 198). Tämä näkyi tutkimuksessamme tutkittavien vaikeutena määrittellä perhe yksiselitteisesti. Castrénin (2009, 58) tutkimuksessa ilmenee, että perhe saatetaan nähdä epäselvänä ja vaikeasti hahmotettavana muodostelmana avioeron jälkeen. Tällöin puhe sisältää paljon varauksia ja epäselvyyttä kuvaavia käsityksiä. Tämä kuvastaa hyvin myös meidän tutkimustuloksiamme. Haastateltavien puheista nousi perhettä määriteltäessä erilaisia ilmaisuja, kuten ”varmaan”, ”ehkä”, ”jotenkin” ja ”tavallaan”. Nuorten perhekäsitykset vanhempien avioeron jälkeen ovat hyvin yksilöllisiä ja erilaisia.

Tuomaala (2006, 33) raportoi tutkimustuloksissaan vanhempien avioeron vaikuttaneen erityisesti nuoren ja isän väliseen suhteeseen. Isästä etäännyttiin helposti, koska tärkeimmät nuoruusvuodet elettiin toisaalla. Myös omat tutkimustuloksemme vahvistavat omalta osaltaan näitä tuloksia. Lisäksi Tuomaala (2006, 34) nostaa esiin tuloksista olevan havaittavissa, että sitoutuminen koetaan voimavarana eikä omaa parisuhdetta nähdä tuhoon tuomituksi sen perusteella, että omat vanhemmat ovat eronneet. Useimmiten avioeron kokenut nuori haluaa tehdä työtä oman parisuhteensa eteen. Vanhempien avioeron kokeneet nuoret tietävät miltä tuntuu, kun suhde päättyy eron. Tutkimuksessamme nousi

erityisesti esiin haastateltavien halu tehdä kaikkensa parisuhteen eteen. Kuitenkin jotkut haastateltavat ajattelivat avioeron olevan mahdollista oman parisuhteen ylitsepääsemättömien ongelmien ratkaisussa. Toisaalta kokemus vanhempien avioerosta loi pelkoa oman parisuhteen päättymisestä ja onnistuneen parisuhteen mahdollisuus nähtiin pienenä.

Kuten Tuomaalan (2006, 34) kuin meidänkin tutkimustuloksista on havaittavissa, että eroperheiden nuoret kokevat avioeron useimmiten helpotuksena ja näkevät sen jälkeenpäin positiivisena asiana. Tutkimustuloksistamme on myös havaittavissa, että eroperheiden nuoret kokivat vanhempiensa avioeron aikana sekä positiivisia että negatiivisia tunteita. Eroon sopeutuminen liittyy myös siihen, minkä ikäinen nuori on avioeron aikana ollut. Sekä Tuomaalan (2006) että meidän tutkimuksemme tulokset osoittavat, että mitä nuorempi henkilö on ollut avioeron aikana, sitä vaikeampi hänen on ymmärtää eroa vanhempien kannalta.

8 POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme opinnäytetyötämme ja sen etenemisprosessia. Kuvaamme, mikä oli opinnäytetyössämme haastavinta ja mitä olisimme voineet tehdä toisin. Lisäksi avaamme omia näkemyksiämme tutkimusaiheesta ja saaduista tutkimustuloksista.

Lasten ja etenkin nuorten kokemuksia avioerosta on tutkittu suhteellisen vähän ottaen huomioon, että ilmiö ei ole harvinainen nyky-yhteiskunnassamme. Tutkimustieto painottuu paljon avioerojen syiden etsimiseen ja vaikutuksiin eikä niinkään kokemuksiin ja tuntemuksiin. Tutkimustiedon vähäisyys innoitti meitä selvittämään nuorten kokemuksia ja tunteita vanhempiensa avioerosta sekä etsimään mahdollisia positiivisia vaikutuksia vanhempien erosta.

Idea opinnäytetyöhön lähti toisen tutkijan ammatillisesta esseestä, joka käsitteli vanhempien avioeron vaikutuksia nuoruuteen. Tämän esseen kautta saimme teoriapohjaa oman tutkimuksemme teoriaosioon. Ammatillinen essee ei kuitenkaan ollut kovin laaja-alainen työ, joten tutustuimme ja hankimme runsaasti lisämateriaalia opinnäytetyötämme varten. Varsinainen opinnäytetyöprosessi lähti käyntiin syksyllä 2013. Halusimme saada työn valmiiksi syksyn 2014 aikana ja pysyimme suunnitellussa aikataulussa.

Parityöskentelymme toimi mielestämme moitteettomasti läpi koko työn toteutuksen ajan. Jo suunnitteluvaiheessa jaoimme vastuualueita ja molemmat keskittyivät ensi alkuun niihin. Teimme työtä paljon erillään, sillä asuinpaikkakuntamme ovat kaukana toisistaan. Työstä keskustellessamme ja sitä tehdessämme pidimme yhteyttä puhelimitse sekä Skypellä. Kirjoitusongelmien ilmaantuessa saimme toisiltamme tukea ja siirsimme kirjoitusvastuuta toiselle. Työmme edetessä kävimme toistemme kirjoituksia yhdessä lävitse sekä täydensimme tarvittaessa toistemme ajatuksia. Kumpikin koki yhteistyön hedelmälliseksi ja toisen tuen työn teossa korvaamattomaksi.

Koimme työn haastavimpana ja työläimpänä osiona johtopäätösten laatimisen, mutta selkeärakenteiseksi osoittautuneet litteroinnit tukivat johtopäätösten jäsentämistä. Haastatteluista saimme mielestämme kattavan aineiston

tutkimustamme varten, mutta jäimme kaipaamaan useamman miespuolisen henkilön näkökulmaa. Yllätyimme analyysivaiheen mutkattomuudesta, koska olimme ajatelleet sen olevan yksi työn hankalimmista osioista. Opinnäytetyön tekeminen kokonaisuudessaan antoi meille kuitenkin paljon arvokasta tietoa nuorten asemasta ja ajatuksista vanhempien eron aikana ja sen jälkeen.

Opinnäytetyön tekeminen vahvisti sosionomi (AMK):n tutkimuksellisen kehittämisosaamisen kompetenssia, ja sisäistimme siihen kuuluvat käytännöt. Pystyimme tuottamaan merkittävää tietoa sosiaalialalle tutkimuksemme myötä. Sosiaalialan eettisiä periaatteita pyrimme ottamaan huomioon tarkasti koko tutkimuksen toteutuksen ajan, joka kehitti osaamista omalta osaltaan eettisen kompetenssin näkökulmasta. Lisäksi opimme kiinnittämään huomiota eettisyyteen käytännössä.

Opimme työn kautta paljon parityöskentelystä, ajankäytön suunnittelusta sekä aikataulujen yhteensovittamisesta. Työskentely parin kanssa vaatii sosiaalisia taitoja, joustavuutta sekä valmiutta kompromissien tekoon. Opinnäytetyön tekeminen on intensiivistä ja pitkäkestoista. Se etenee hitaasti vaiheittain ja työn tulos näkyy vasta ajan saatossa niin kuin sosiaalialan työtehtävissä yleensä. Työn tekeminen vaatii erityisesti huolellisuutta, täsmällisyyttä ja kärsivällisyyttä. Koemme parityöskentelyn sekä opinnäytetyön prosessin kasvattaneen meitä ammatillisesti, ja näistä taidoista on apua tulevaisuuden työtehtävissä.

Saavutimme tutkimuksellemme asettamat tavoitteet sekä saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Uskomme, että työmme tuloksia on mahdollista hyödyntää myöhemmissä tutkimuksissa. Jatkotutkimuksena voisi esimerkiksi selvittää, miten hyvää erovanhemmuutta voisi toteuttaa. Haastattelemamme henkilöt nostivat monesti esille, että vanhempien avioero ei itsessään ollut kriisinä niin uuvuttava, vaan erityisesti vanhempien välinen eripura ja välien tulehtuneisuus. Tämän vuoksi nuori joutui usein vanhempien riitojen keskelle ja lopulta heidän väliensä selvittelijäksi. Olisi myös mielenkiintoista selvittää vanhempien kokemuksia ja ajatuksia oman avioeroprosessin vaikutuksista lapsiinsa.

Moni nuori jää yksin vanhempien eroon liittyvien tunteiden ja kysymystensä kanssa. Nuoren elämään kuuluvat aikuiset saattavat myös vieroksua puhumista erosta lasten kanssa, jolloin nuoret saavat osakseen vain hiljaista myötätuntoa. Nuori voi saada osakseen ymmärrystä, mutta eron merkityksestä juuri tämän nuoren kohdalla, ei aina lähdetä keskustelemaan. Ehkä eroja pidetään niin yleisinä ja normaaleina tapahtumina, että lasten ja nuorten ajatellaan selviävän niistä itse ajan kanssa. Nuoren kokemusta ei pitäisi ohittaa erojen arkipäiväisyyden vuoksi. Kun asiaa käsitellään varhain, on sopeutuminen helpompaa. Voisiko erotilanteessa nuorelle tarjota koulussa automaattisesti mahdollisuutta jutella koulukuraattorin, -terveydenhoitajan tai -psykologin kanssa?

Pohdimme myös miten eroavat pariskunnat saataisiin toimimaan yhteistyössä ja huomioimaan paremmin lastensa tarpeet. Mielestämme keskeistä hyvän erovanhemmuuden saavuttamiseksi on tärkeää, että molemmat vanhemmat pystyvät hyväksymään tunteensa ja tekemään töitä niiden kanssa. Surun ja vihan tunteet pitäisi käsitellä, jotta vanhemmat pystyvät sitoutumaan hyvään erovanhemmuuteen ja toimimaan yhteistyössä nuoren tarpeita kuunnellen. Tähän voi tarvita työkaluja ja tukea ulkopuoliselta taholta. Tukea voi saada ystäviltä, vertaistuesta tai tarvittaessa ammattiauttajilta.

Opinnäytetyöstämme on hyötyä niin aikuisille kuin nuorillekin suunnatuissa eroa käsittelevissä ryhmissä. Lisäksi tutkimustuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi lasten ja nuorten pahoinvoinnin seuraamisessa. Tutkimuksemme herättää myös kysymään, voisiko vanhempien avioerolla olla yhteyttä lasten ja nuorten psyykeongelmien, koulukiusaamisen tai syrjäytymisen kanssa. Tutkimuksestamme nousee esiin myös positiivisia näkökantoja. Ennen kaikkea toivomme tutkimuksemme herättävän laaja-alaisempaa pohdintaa vanhempien avioeron vaikutuksista. Eronneilla vanhemmilla voi olla tunnontuskia siitä, etteivät he jatkaneet parisuhteessa, edes perheen lasten takia. Avioero voi toisinaan olla merkittävä vaihtoehto, niin vanhempien kuin nuortenkin tulevaisuuden kannalta, etenkin, kun kyseessä on onneton, konfliktintäyteinen tai väkivaltainen liitto. Eron myötä jotkut oppivat vaalimaan pysyvyyttä ja kunnioittamaan perinteisiä arvoja ydinperheestä ja kodista. Ero onnettomasta liitosta voi avata myös mahdollisuuden persoonalliseen kasvuun ja yksilöllisyyteen. Avioeron kokeminen on niin nuorelle

kuin aikuisellekin raskas prosessi, mutta siitä on ajan kuluessa kuitenkin mahdollista löytää useampia positiivisia puolia.

Eskolan (2010, 199) mukaan tutkijan on osattava laittaa jossain vaiheessa työnsä piste, vaikka aineistoa voisi pyörittää loputtomiin vaihtamalla näkökulmaa, teoriaa tai analyysimenetelmää. Me olemme tulleet nyt lähelle sitä viimeistä pistettä. Tutkimuksestamme tuli monien vaiheiden kautta juuri tällainen tässä vaiheessa elämäämme, näillä resursseilla, tämän taustakirjallisuuden ja juuri näiden ihmisten haastatteluiden valossa.

Työmme päätteeksi haluamme vielä jakaa yhden haastateltavamme kommentin vanhempien avioerosta.

Onhan tää ollu omanlainen koettelemus ja panee aattelee kaikenlaista. Mut helpommin täst selviäis, ku vanhemmat vaa osais laittaa meiat omien kiistojensa eelle. Oon kyl tyytyväine, et kaikki mun perheenjäsenet on mun elämäs ja ollaa lämpimis väleis. (H1)

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R., Vilén, M. 2003. Nuoren aika. Porvoo: WSOY.
- Aapola-Kari, S., Nivala, A. & Tonttila, T. (toim.) 2012. Nuoren tukeminen vanhempien erotessa: Tutkimusnäkökulmia ja hyviä käytäntöjä. Helsinki: Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto.
- Aarnio, K., Autio, S. & Hiltunen, V. 2012. Skeema: Kehityopsykologia. Helsinki: Edita.
- Alanen, L. 1994. Gender and generation: Feminism and 'the child question'. In Qvortrup, J. et als (eds): Childhood matters. Social theory, practice and politics. [Verkkajulkaisu]. Avebury: Aldershot. [Viitattu 24.7.2014]. Saatavana Sage journals – tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Amato, P. 2000. The Consequences of Divorce for Adults and Children. Journal of Marriage and the Family. [Verkkajulkaisu]. The Pennsylvania state University. [Viitattu 24.7.2014]. Saatavana Wiley Online Library – käyttöoikeuden. Vaatii käyttöoikeuden.
- Amato, P. 2003. Reconciling Divergent Perspectives: Judith Wallerstein, Quantitative Family Research, and Children of Divorce. Family Relations 2003. [Verkkajulkaisu]. The Pennsylvania state University. [Viitattu 24.7.2014]. Saatavana Wiley Online Library – tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kanninen, K., Kauppinen, L., Paavilainen, P. & Salo, S. 2006. Persoona 2: Kehityopsykologia. Helsinki: Edita.
- Avioero. 11.4.2014. [Verkkosivu]. Infopankki. [Viitattu 25.6.2014]. Saatavana: <http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/perhe/avioero>.
- Avioero. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Suomen lakiopas. [Viitattu 25.6.2014]. Saatavana: <http://www.lakiopas.com/lakitietoa/avioero/>.
- Barbagli, M. & Kertzer, D. 2003. Introduction. Teoksessa Kertzer, D. & Barbagli, M. (toim.): Family life in the twentieth century. New Haven: Yale University press, 11–44.
- Bloor, M. 1997. Techniques of validation in qualitative research. Teoksessa: Miller, G. & Dingwall, R. (toim.) Context and method in qualitative research. [Verkkajulkaisu]. London: Sage, 37–50. [Viitattu 16.9.2014]. Saatavana: Sage journals – tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Castrén, A-M. 2009. Onko perhettä eron jälkeen?: Eroperhe, etäperhe, uusperhe. Helsinki: Gaudeamus.
- Collins, A. & Laursen, B. 2004. Changing Relationships, Changing Youth: Interpersonal Contexts of Adolescent Development. Teoksessa: The Journal of

- Early Adolescence. [Verkojulkaisu]. Sage Publications, 55–62. [Viitattu 24.7.2014]. Saatavana Sage journals – tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Edvall, L. 2001. Eron pelisäännöt: Näkökulmia avioeroon. Suomentaja Sirkka-Liisa Sjöblom. Hämeenlinna: Karisto.
- Eronneisuus lapsiperheissä. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Väestöliitto. [Viitattu 28.3.2014]. Saatavana: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/perheet/eronneisuus_lapsiperheissa/.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.
- Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Juhani Aaltola ja Raine Valli (toim.). PS-kustannus, Jyväskylä
- Froloff, L. Päivitetty 13.3.2012. Avioero nykyajan maustella. [Verkkosivu]. Yle: Akuutti. [Viitattu 17.6.2014]. Saatavana: http://ohjelmat.yle.fi/akuutti/avioero_nykyajan_maustella.
- Heikkilä, T. 2005. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima.
- Hemminki, A. 2010. Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättymisestä: Suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hetherington Mavis E. 2003. Social Support and the Adjustment of Children in Divorced and Remarried Families. Childhood 2003. [Verkojulkaisu]. University of Virginia. [Viitattu 24.7.2014]. Saatavana Sage journals – tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004: Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huisman, T., Maylett, P. & Järvinen, R. Ei päiväystä. Vuoroasuminen. [Verkkosivu]. Hyvä erovanhemmuus ry. [Viitattu 1.10.2014]. Saatavana: <http://www.hyvaerovanhemmuus.fi/vuor.html>.
- Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava.

- Jalovaara, M. 2007. The effects of marriage partners' socio-economic positions on the risk of divorce in Finland. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.
- Karjalainen, K. 28.6.2013. Erytisen pitkät avioliitot katoava luonnonvara. [Verkkosivu]. Savon Sanomat. [Viitattu 19.10.2014]. Saatavana: <http://www.savonsanomat.fi/uutiset/kotimaa/erityisen-pitkat-liitot-katoava-luonnonvara/1346802>.
- Kiianmaa, K. 2011a. Isän luona, äidin luona vai vuoroin kummankin luona? [Verkkosivu]. [Viitattu 1.10.2014]. Saatavana: <http://www.kiianmaa.com/artikkelit/asuminen>.
- Kiianmaa, K. 2011b. Monta tapaa järjestää elämä eron jälkeen. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.10.2014]. Saatavana: <http://www.kiianmaa.com/artikkelit/tapaamismallit>.
- Kiianmaa, K. 2011c. Selviytyvätkö lapset? [Verkkosivu]. [Viitattu 1.10.2014]. Saatavana: <http://www.kiianmaa.com/artikkelit/lapsi-ja-ero/selviytyv%C3%A4tk%C3%B6-lapset>.
- Kiiski, J. 2011. Suomalainen avioero 2000-luvun alussa: Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology. [Verkkojulkaisu]. Joensuu: University of Eastern Finland. [Viitattu 24.7.2014]. Saatavana: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0422-5/urn_isbn_978-952-61-0422-5.pdf.
- Kontula, O. 2009. Parisuhdeonnan avaimet ja esteet. Perhebarometri 2009. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Väestöliitto. Katsauksia E 38/2009. [Viitattu 24.7.2014]. Saatavana: http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/67968f3fca856bb21a63139c4be98ed1/1406201785/application/pdf/318644/Perhebarometri%202009_net.pdf.
- Kontula, O. 2013. Perhebarometri 2013. Yhdessä vai erikseen? [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Väestöliitto. Katsauksia E47/2013. [Viitattu 25.6.2014]. Saatavana: http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/2cc171b7ac9b7a1b0a28e2b43237ee31/1403683997/application/pdf/2979010/Perhebarometri2013_web_1.pdf.
- Kronqvist, E-L. Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia: Matkalla muutokseen. Porvoo: WSOY.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Käsitteet ja määritelmät. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu]. Tilastokeskus. [Viitattu 9.9.2014]. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/ssaaty/kas.html>.
- Laine, V. & Vilkkö-Riihelä, A. 2004. Mielen maailma 2: Psykologian perustiedot. Helsinki: WSOY.

- Laine, V. & Vilkkö-Riihelä, A. 2012. Mielen maailma 2: Kehityspsykologia. Helsinki: Sanoma Pro.
- Landsford, J. 2009. Parental Divorce and Children's Adjustment: Perspectives of psychological Science. [Verkkajulkaisu]. Duke University. [Viitattu 24.7.2014]. Saatavana Sage journals – tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Lapsen asema avio- tai avoerossa. Ei päivystä. [Verkkajulkaisu]. Väestöliitto. [Viitattu 8.7.2014]. Saatavana: http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/avio-ja_avoliiton_lakitieto/lapsen_asema/.
- Lapsiperheiden määrä vähenee edelleen. Päivitetty 23.5.2014. [Verkkosivu]. Tilastokeskus. [Viitattu 8.7.2014]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/perh/2013/perh_2013_2014-05-23_tie_001_fi.html.
- Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys. Ei päivystä. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Suomen akatemia. [Viitattu 8.7.2014]. Saatavana: <http://www.aka.fi/Tiedostot/Tiedostot/LAPSET/skidi-kids%20esite%20suomi.pdf>.
- Lasten poismuutto lisää vanhempien vapautta ja vähentää stressiä. 28.2.2014. [Verkkosivu]. Väestöliitto. [Viitattu 8.7.2014]. Saatavana: <http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/?x17665=3214525>.
- Lehtinen, I. & Lehtinen, T. 2007. Mikä mättää?: Murrosiän muutokset kotona ja koulussa. Helsinki: Edita.
- Lindblom-Ylänne, S., Paavilainen, E., Pehkonen, L. & Ronkainen, S. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro.
- Linnavuori, H. 2007. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan abc. Helsinki: Tammi.
- Määttä, K. 2002. Avioeron tuska ja helpotus. Helsinki: Tammi.
- Nevalainen, V. 2005. Aikuinen ja lapsi: Kasvatuksesta voi selvitä hengissä. Helsinki: Edita.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys 1. Helsinki: WSOY.
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Kariston kirjapaino Oy. Hämeenlinna: Kirjapaja.
- Paajanen, P. 2003. Parisuhde koetuksella [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Väestöliitto. Katsauksia E47/2013. [Viitattu 17.6.2014]. Saatavana: <http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=v%C3%A4est%C3%B6liiton%20perhebarometri%202003&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CDQQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.vaestoliitto.fi%2F%40Bin%2F237270%2FPerhebarometri%2B20>

[03.pdf&ei=elr1UKrMKImM4gSljoD4Bw&usq=AFQjCNHECSQXxLcviw2CNYRIpSPPO4Xizw&bvm=bv.41018144,d.bGE.](#)

- Panttila, R. 2005. Kahden kodin lapsuus: Katsaus lapsen vuorottelevan asumisen kirjallisuuteen ja käytännön toteutukseen. [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Socca. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 1:2005. [Viitattu 1.10.2014]. Saatavana: http://www.socca.fi/files/77/Kahden_kodin_lapsuus.pdf.
- Parisuhteessa ei ole aina kivaa. 14.6.2013. [Verkkosivu]. Turun Sanomat. [Viitattu 8.7.2014]. Saatavana: <http://www.ts.fi/ts+tanaan/497661/Parisuhteessa+ei+ole+aina+kivaa>.
- Perhe. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Tilastokeskus. [Viitattu 8.7.2014]. Saatavana: <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>.
- Pitkänen, K. 1986. Marital dissolution in Finland: towards a long-term perspective. Yearbook of Population Research in Finland 1986.
- Raittila, K. & Sutinen, P. 2008. Huonetta vai sukua: Elämää uusperheessä. Helsinki: Kirjapaja.
- Rantala, J. Päivitetty 16.9.2011. Lapsen vuoroasuminen eron jälkeen. [Verkkosivu]. Yle. [Viitattu 18.10.2014]. Saatavana: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/09/17/lapsen-vuoroasuminen-eron-jalkeen>.
- Riihinen, O. 1996. Elämänhallinta –käsitteen erittelyä ja ongelmia. Teoksessa: Raitasalo, R. (toim.) Elämänhallintaa etsimässä. Helsinki: KELA, 29–30.
- Ruishalme, O. & Saaristo, L. 2007. Elämä satuttaa; Kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Tammi.
- Rönkä, A & Kinnunen, U (toim.). 2002. Perhe ja vanhemmuus: Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Saaranen, A. & Puusniekka, A. 2006. Aineisto- ja teorialähtöisyys. [Verkkosivu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 2.10.2014]. Saatavana: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html.
- Sinkkonen, J. 2005. Lasten reaktiot vanhempien eroon. Teoksessa P. Lipponen P. Wesaniemi (toim.) Lapsi ja ero: Kertomuksia lapsesta ja avioerosta. Helsinki: Kirjapaja Oy, 125-137.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Solmittuja avioliittoja selvästi vähemmän, avioeroja hieman enemmän. 17.4.2014. [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 23.6.2014]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/ssaaty/2013/ssaaty_2013_2014-04-17_tie_001_fi.html.
- Solmittujen avioliittojen määrä kasvoi, avioerojen väheni. 19.4.2013. [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 23.6.2014]. Saatavana: http://tilastokeskus.fi/til/ssaaty/2012/ssaaty_2012_2013-04-19_tie_001_fi.html.

- Toivanen, T. Päivitetty 28.11.2013. Avioerolasten vuoroasuminen ei ole edelleenkään yleistä Suomessa. [Verkkosivu]. Yle Uutiset. [Viitattu 1.10.2014]. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/avioerolasten_vuoroasuminen_ei_ole_edelleenkaan_yleista_suomessa/6957531.
- Tuomaala, K. 2006. "Tuntui siltä, että menetän kaikki mitä rakastan": Lasten tuntemuksia vanhempien avioerosta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Julkaisematon.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, M. 2008. Parisuhde päättyy – isyys jatkuu: Miesten kokemukset suhteista lasten äiteihin sekä isyydestä eron jälkeen. [Verkkajulkaisu]. Turku: Turun yliopisto. [Viitattu 18.10.2014]. Saatavana: <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=3346a744-033f-4a57-bd74-7329f1e732a3>.
- Uusperhe. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Tilastokeskus. [Viitattu 8.7.2014]. Saatavana: <http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/uusperhe.html>.
- Vanhempien ero. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Väestöliitto. [Viitattu 22.7.2014]. Saatavana: http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/murrosikaisten_vanhemmat/tietoa/vanhemmuus_ja_koti2/vanhemmuus/vanhempien_ero/.
- Vetskari-projekti. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry. [Viitattu 15.10.2014]. Saatavana: <http://www.vetskari.fi/>.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Vuori-Kemilä, A., Stengård, E., Saarelainen R., Annala T. 2007. Mielenterveys ja päihdetyö: yhteistyötä ja kumppanuutta. Helsinki: WSOY.

LIITTEET

LIITE 1. Teemahaastattelurunko

LIITE 1 Teemahaastattelun runko

Taustatiedot:

Sukupuoli:

Ikä vanhempien erotessa:

Ikä tällä hetkellä:

1. Miten koit vanhempiesi avioeron

- negatiiviset vaikutukset ja seuraukset
- positiiviset
- mitä ajattelit erosta ja mitä tunteita muistat sinulla olleen
- Tuliko ero yllätyksenä? Perusteluja

2. Millaista oli nuoruus vanhempien avioeron jälkeen

- mitkä asiat muuttuivat
- kenen kanssa asuit (vanhemmat, joku muu jne.)
- olitko tyytyväinen asumisjärjestelyihin

- miten vanhempien ero vaikutti:
 - suhteeseesi vanhempiin ja sisaruksiin
 - koulunkäyntiin tai työssäkäyntiin
 - sosiaalisiin suhteisiin
 - harrastuksiin

3. Näkemykset perheestä ja vanhempine avioerosta tällä hetkellä

- miten määrittelet perheesi vanhempien avioeron jälkeen
- ketä perheeseesi kuuluu (sisarukset, vanhempien uudet puoliset, uusperheen yhteiset lapset ja vanhemman puolison aiemman liiton lapset)
- millaiset välit sinulla on vanhempiisi ja muihin perheenjäseniin tällä hetkellä
- onko vanhempien avioero vaikuttanut omaan parisuhteeseesi tai näkemyksiisi parisuhteista
- mitä ajattelet vanhempien avioerosta nyt

Mitä muuta haluat tästä aiheesta sanoa?